LATINSKÁ SYNONYMIKA.

PRO ŠKOLU I DŮM

VYDAL

ARNOŠT SKŘIVAN,
PROFESSOR PŘI C. KR. GYMNASII CHRUDIMSKÉM.

V CHRUDIMI.
TISKEM A NÁKLADEM ST. POSPÍŠILA ZETĚ.
1890.

KABINET PRO KLASICKÁ STUDIA FLÚ AV ČR
KNIHOVNA
50978

Sestavuje „Lat. Synonymiku“ měl jsem po ruce vedle našich slovníků: Vojáčkova, Říhova a Kottova tyto knihy pomocné: Handbuch der latein. Synonymik von Ludwig Doederlein, 2. Ausgabe; Lateinische Synonymik von Dr. Ferdinand Schultz, 8. Auflage; Lateinische Synonymik von Dr. Hermann Menge, 3. Auflage; Studien zur lateinischen Synonymik. Ein Beitrag zur Methodik des Gymnasialunterrichts. Von Dr. Tegge; Lateinische Schulsynonymik. Von Dr. Tegge; Kurzgefaßte lateinische Synonymik nebst einem Antibarbarus von Dr. Carl Meiszner, 3. Auflage; Lateinische Synonyma. Zusammengestellt von P. B. Sepp, 6. Auflage; Lateinische Stilistik von O. Drenckhahn; Etymologisches Wörterbuch der lateinischen Sprache von Alois Vaníček, 2. Auflage; Hülfsbüchlein für die Aussprache der latein. Vocale in positionslangen Silben von Anton Marx, 2. Auflage.

Milému kollegovi, p. Janu Roubalovi, prof. gymn. chrudimského, jenž věnoval účinlivou píli opravě tohoto dílka a jeho seznamům, činím díky upřímné.

A. S.

1.

abesse (proti adesse) nepřítomnu, vzdálenu býti; zn. že něco chybí, aniž však těžce a podstatně se pohřešuje: ab urbe, absunt mihi amici;

deesse scházeti, nedostávati se; o tom, jež jsouc potřebno a žádoucno se pohřešuje a mělo by přítomno býti: exercitui frumentum deest;

dēficere docházeti, opouštěti, nedostávati se: tempus te citius quam oratio deficiet; vires me deficiunt; sol deficit zatmívá se (ale nemizí ze světa); — dēficere ab aliquo ad aliquem odstoupiti, odvrátiti se od koho (považujíc odstoupení za čin soukromý a více se stránky mravní): ab amicitia populi Romani;

dēscīscere ab aliquo ad aliquem odloučiti, odchýliti se (označujíc odpadnutí více jako veřejný čin po snesení obecném): multae longinquiores civitates ab Afranio desciscunt. — Pamatovati třeba: deesse alicui n. př. amicis nepomoci, nepřispěti jim; opustiti je (pomocí), odepříti jim pomoci; negotio non deest má se k dílu, deesse communi saluti obecné spásy obmeškati, occasioni temporis deesse zameškati vhodné příležitosti, sibi deesse škoditi sobě, sebe obmeškati, opustiti. — Proti tomu: **adesse alicui** při někom býti, pomáhati, přispívati komu radou i skutkem, zvl. hájiti koho při soudě: assum amicis; semper absenti affui Deiotaro.

2.

absolvere dokončiti, dodělati, odbyti co (že již k úplnosti nic neschází): absolvi rem (negotium);

peragere provésti, k místu a konci přivésti, dokonati (byla-li práce těžka a má-li se označiti, jak byla provedena): inceptum; Gracchus nihilo minus comitia peregit;

perficere dodělati, dohotoviti, skončiti (tak že jest dílo úplno a bezvadno): pontem, opus, munitionem;
exsequī vytrvale až k cíli za čím jíti, vykonati, provésti, vyříditi co: mandata; ius suum armis usque ad extremum exsequi.

3.

adiuvāre pomáhati, podporovati, prospívati komu: consilio et re radou i skutkem. — Spojencům (sociis dimicantibus, dokonce pak laborantibus) nezbytno jest pomáhati = auxilium ferre = **auxiliārī** moc a sílu trpícího podporovati, utvrzovati, pomoci poskytovati; (auxilia vojska pomocná jako spojenci; auxilium zvyšuje sílu trpícího, stísněného);
opitulārī = opem ferre někomu v nouzi jako dobrodinec, pohostinný přítel účinlivými prostředky, penězi a vlivem pomoci poskytnouti, pomocí přispěti.

4.

administrāre vrchní správu míti, říditi a spravovati: provinciam, rem publicam; bellum jest obsáhlejšího smyslu nežli bellum gerere, zahrnujíc v sobě všechny přípravy a opatření, jichž k vedení války třeba = válku říditi jako vrchní velitel; sr. bellum gerere;
fungī podle své povinnosti úřad a důstojnosť spravovati, zastávati: munere (officio) svou povinnosť konati; honoribus (čestné) úřady spravovati; militia perfunctum esse míti vyslouženo.

5.

æquus (vl. vodorovný) v sobě samém rovný, stejný, rovnoměrný: animus aequus mysl klidná; přen. spravedlivý, slušný;
plānus (proti asper) hladký, plochý, rovný, drsností nemající: loca plana roviny; přen. zřetelný, jasný: planum facere vyložiti něco;
æquālis stejnorodý, tytéž vlastnosti mající: aequalis vrstevník: Livius Ennio aequalis fuit;
pār, paris, stejně veliký, stejně silný, jsoucí s někoho (proti impar): alicui aliqua re.

6.

ætās (z aevitas, což z básn. aevum) věk: aetas aurea; pak trvání života, živobytí: aetatem aneb tempus vitae

degere; věk, v němž kdo právě jest, léta; decimo aetatis anno; filius id aetatis v tom věku; omnis aetas lidé všelikého věku (staří, mladí); ab ineunte aetate od počátku jinošství (před vstoupením do života občanského); též: pokolení lidské, koleno: Nestor tertiam iam aetatem hominum videbat;

senectūs stáří;

vetustās dlouhá doba, po kterou co trvalo: vetustas vini; senium sešlosť věkem. — Části života lidského jsou tyto: infans, parvulus, puer, adulescens, iuvenis; aetas iam constans, media, firmata, corroborata věk mužský; senior, senex, grandis natu věku velikého.

7.

æternus (z aeviternus) věčný, odvěčný, nepomijitelný (nemajíc počátku ani konce): aeternus deus; ab aeterno tempore in aeternum.

sempiternus bez konce, neskonalý, ustavičný: memoria sempiterna; sempiternus Vestae ignis; o pozemských věcech říká se vůbec: perpetuus, diuturnus, continuus, assiduus; na věky, na vždy = in perpetuum.

8.

Āfer (jen subst.) rodilý Afričan: Hannibal Afer fuit;

Āfricus (adjekt.) africký, k Africe náležející: terra, ventus;

Āfricānus africký, jen někdy v Africe jsoucí, jen na čas někdy v ní se zdržující: Scipio Africanus; legiones Africanae legie římské v Africe ležící. Bellum Africanum jest tedy válka s obojí strany mezi Římany (ku př. mezi Caesarovci a Pompejovci) v Africe vedená; avšak bellum Africum válka vedená s obou stran mezi Afričany aneb mezi Afričany a Římany.

Podobně se rozeznávají: Gallus (subst. i adjekt.) — Gallicus (bellum) — Gallicānus (legiones); Hispānus — Hispānicus — Hispāniēnsis (bellum); Asiānus — Asiāticus (Scipio, bellum, genus dicendi); Germānus — Germānicus (Drusus, legiones); Macedō (Philippus) — Macedonicus (Metellus); Peloponnēsius (civitates) — Peloponnēsiacus (bellum); Siculus — Siciliēnsis (quaestura); Trōiānus (equus) — Trōicus (bellum, tempora).

9.

ager orné pole, role; cultissimus, incultus; agricultura orba; často znamená ager území, půda, krajina, dědina k obci nebo k městu náležitá; agri kraj, venkov (proti městu): agros vastare, ex agris perditos homines colligere;
rūs kraj, venkov (i ves) proti městu, dotýkajíc se prostoty a půvabnosti života venkovského; ruri vivere nebo rusticari.

10.

agere usilovati oč, státi oč, obmýšleti co: id egi, ut regno expelleretur;
facere a **efficere** provésti, vykonati co, dokázati co, k místu přivésti: infectis rebus s nepořízenou; agere cum aliquo vyjednávati s kým; facere cum aliquo státi k někomu, býti po straně jeho.

11.

albus bledě bílý (proti ater), bělavý: color; bílé, šedivé vlasy: cani capilli (praecanus velmi šedivý);
candidus bělostkvoucí, sněhobílý (proti niger): candidior nive; candida avis = labuť.

12.

aliās jindy (= alio tempore): sed de hac re alias pluribus;
aliter jinak, jiným způsobem: aliter de hac re iudico, ac tu;
alibi jinde, na jiném místě (= alio loco): nusquam alibi; ostatně, jinak, sic vyjadřuje se slovy ceterae res, zvl. abl. ceteris in rebus, též: in ceteris.

13.

aliquis někdo: forsitan aliquis dixerit;
quīdam některý, jakýsi (znamená osobu neb věc, kterou mluvící zevrubněji označiti buď nemůže, buď nechce): Romanus quidam.

14.

amāre (amor) milovati z náchylnosti (proti odisse): uxorem, liberos, patriam;
dīligere (dis-lego vl. vybírati ze mnoha jiných) milovati z úcty, vážiti si koho (proti neglegere): amicum diligere; regem sicut parentem; subst. tomuto verbu odpovídající jest caritas;

adamāre zamilovati, oblíbiti si koho: gloriam, honores; — milovaný = carissimus, optimus, neboli pron. poss., nikoliv amatus nebo dilectus.

15.

ambitiō (ambire pův. obcházení (sobě) lidí k dosažení úřadu a důstojnosti) dovolené (řádné) ucházení se o úřad, pak ctižádosť vůbec; sr. ambitiosus ctižádostivý, zálibný;
ambitus vkupování se v úřady (úplatky, jichž kandidati často bezměrně a nestoudně užívali), nedovolené a neřádné o úřad se ucházení.

16.

āmittere (a-mittere vl. od sebe pustiti) buď vinně, buď nevinně ztratiti, pozbyti, z nedbalosti, náhodou a p. oč přijíti (proti retinere): pecuniam, tempus;
perdere (per-dare vl. zahubiti) vlastní vinou ztratiti, takže věci ztracené již není (proti servare), zkaziti, zmařiti: operam, spem, liberos; Decius Mus amisit vitam, at non perdidit.

17.

amor láska (z náchylnosti — amare);
cāritās láska z uctivosti vzniklá, vážnosť, milosť (diligere);
pietās vl. zbožná, úctyplná mysl, zvl. povinná láska k bohům, vlasti, rodičům i dobrodincům. Pietas est iustitia erga deos.

18.

anima vl. dech (z koř. an = dýchati) duše jakožto základ žití živočišného, protož: animam edere nebo efflare duši vydechnouti, život dokončiti;
animus duch (dušeslovně proti corpus), jenž v sobě chová veškery síly duševní, zvl. činnosť cítící, žádací, srdce, mysl: animi aegritudo, magnitudo, animo aequo, tudíž zvl. srdce, srdnatosť: animos militum confirmare, erigere;
mēns, mentis (z koř. man — mysliti sr. memini) duch myslící a soudící, rozum: mentis compos zdravého rozumu; mente comprehendere nebo-li complecti aliquid něčemu rozuměti;
ratiō vl. uvažování; rozumná rozvaha, rozum: homo est animal rationis particeps;
spīritus vl. dech, zvl. duch vysoký, mysl smělá, vysokomyslnosť, pýcha, zpupnosť.

19.

animal, animāns každý živočich, tedy i člověk;
bēstia zvíře, živý tvor rozumu a řeči nemající, zvl. šelma (lev, tigr, vlk): ad bestias mittere, a bestiis laniari;
bēlua netvor, obluda, zvl. veliké, nemotorné zvíře (jako: slon, velryb a j.): visa est belua vasta et immanis;
fera (proti cicur sc. bestia) zvíře lesní, divoké, zvěř, která se loví: ferae in plagas incidunt.

20.

annuus rok trvající, roční, jednoroční; tempus, imperium;
anniversārius (annus-verto) výročný, každý rok téhož dne se vracející: ludi, sacra;
sollemnis (sollus = totus a annus) každého roku s jistou slavností se opakující, pak vůbec: slavnostní, obvyklý, obyčejný: sacrificia, dies festi;
quotannīs (adv.) co každého roku jednou se děje, každoročně, ročně: consules quotannis creabantur.

21.

ante před (jsa obličejem ku předmětu obrácen): ante se hostem videre;
prō před (majíc předmět vzadu za sebou): stationes agere pro portis (stráž jest obrácena zády ku branám);
apud před, za něčí přítomnosti (které u výkonu třeba jest): dicere apud iudices;
cōram (con-os, oris tvář) vl. tváří v tvář, před (za nahodilé něčí přítomnosti): dicere coram amicis.

22.

aperīre (proti tegere, operire) odkrýti, odbaliti: caput, ianuam otevříti; quid sentiam aperio vyjevuji své mínění;
patefacere (proti claudere) otevříti, přístupným učiniti: aditum loci; iter per Alpes.

23.

ārdēre (téhož kmene jako ārēre suchým býti) hořeti, v popel se obraceti: domus ardet;
flagrāre (z koř. flag, sr. flamma) hořeti plamenem, plápolati: naves onerariae flagrant; — obě verba i přen.: oculi ardent; cupiditate, desiderio flagrare prahnouti; Gallia ardet se jitří;

ūrere páliti (o palčivé bolesti, kterou oheň působí): calore uri; sol urit;
combūrere na dobro spáliti, upáliti, v popel obrátiti: vivum;
cremāre, concremāre zvl. mrtvolu spáliti: mortui igni cremantor.

24.

argūmentum (arguo pův. ojasniti) důvod na skutcích založený, důkaz, doklad;
ratiō důvod rozumový, pohnutka;
documentum vše, co k poučení a výstraze býti může, příklad poučlivý, důkaz, průkaz, výstraha, ukázka: Ruinae Sagunti omnibus documento erunt, ne quis fidei Romanae confidat;
causa vnější příčina, podnět, původ: nunquam bellorum civilium causa deerit;
specimen (jen sing.) ukázka, znamení, známka: ingenii; příklad dáti: exemplum edere, prodere; — exemplar vzor, ideal.

25.

arma zbroj, zbraň zvl. zbraň ochranná k boji z blízka: přilbice, štít, krunýř, železné holeně, meč;
tēla zbraň útočná (zvl. k boji z dáli a ku zranění): kopí, oštěp, šíp: extra teli iactum, ictum z dostřelu.

26.

armentum (arare) stádo hrubého dobytka; armenta (obyčejně) skot;
iūmentum (místo iu[g]mentum z iungere) jednotlivý kus tažného dobytka (n. př. vůl, kůň, osel), tahoun, soumar. — Oba tyto druhy chová člověk ku práci. — Potravou a majetkem jest: **pecus**-oris n. stádo bravu (ovce, kozy, vepři); pecora, um = stádo pastevné;
pecus, pecudis f. jednotlivý kus drobného dobytka, zvl. ovce (s vedlejším významem hlouposti a tuposti, proto též přezdívkou o lidech: ista pecus = ten pitomec!).

27.

audēre (z avidere vl. chuť k čemu míti) odvážiti se čeho, směle a nebezpečenství nedbajíc čeho se podjati a vykonati;
cōnārī s odhodlanou myslí a pevnou vůlí o něco se pokusiti: magnum opus et arduum conamur; C. Mucius

in castra Porsennae venire ausus eumque interficere conatus est.

28.

bellicus válečný, k válce hledící, vojenský: laus (gloria) bellica; bellicae caerimoniae; res bellicae válečnictví, vojenství;
bellicōsus války milovný, bojechtivý, bojovný (o osobách): natio, homines; aetas militaris věk službou vojenskou povinný.

29.

bellum gerere válku vésti, válčiti (o vůdci polním i národě, jenž ve stavě válečném jest);
bellum administrāre válku říditi, spravovati v. administrare;
bellum dūcere válku prodlužovati: Caesar bellum duci non facile existimabat; bellum longius ducere. Důraznější než toto jest **bellum trahere** válku protahovati: bellum in tertium annum; unum bellum annum iam tertium trahitur se vleče.

30.

bibere píti, aby žízeň uhasil: cava manu aquam bibere;
pōtāre popíjeti, píti (silně a dlouhými doušky): ad multam noctem potare; totos dies potabatur; (potor piják, pijan, potatio pitka).

31.

blandīrī lahoditi, lichotiti komu (řečmi i posunky): matri;
assentārī (assentīrī přisvědčiti, souhlasiti s kým) přisvědčovati, k libosti mluviti, pochlebovati komu (= ad voluntatem loqui): negat quis? nego; ait? aio, postremo imperavi egomet mihi omnia assentari;
adūlārī (vl. přilísati se) lísati se k někomu, podlízavě komu pochlebovati (s příhanou): tyrannum; more adulantium procumbere.

32.

bonus dobrý vůbec; vir bonus dobrý vlastenec; bona statky; bene vivere poctivě žíti; dobré (zlé) svědomí pulcherrimi facti (delictorum) conscientia;
probus poctivý, řádný, dobrý (jenž svědomitě své povinnosti koná); též o věcech, jež jsou bezvadny: pravý, neporušený,

řádný: res probae, merx proba; probe (nikoli bene) scire;
honestus mravně dobrý (proti turpis mravně špatný), počestný, vážený: homo honestus et nobilis; homines honestissimi (vedle splendidissimi) zvl. název rytířstva (ordo equester);
frūgī (vl. dativ: k užitku) užitečný, poctivý, správný, hodný, statečný: servus frugi (proti nequam); Piso frugi;
bene mōrātus dobře zvedený, mravopočestný;
rēctus (zvl. o činech hledíc k jejich účinkům): pravý a moudrý, odpovídajíc rozumu i mravnosti: rectum consilium moudrý úmysl.

33.

callidus (z calleo [callum hrubá, ztvrdlá kůže]) zkušeností a cvikem obratný, opatrný, obmyslný, zkušený: artifex; natura nihil potest esse callidius; pak chytrý (o sobě bez příhany): homo versutus et callidus;
āstūtus (astutia zchytralosť, lstivosť) zchytralý, úskočný, lstivý, potměšilý (s příhanou): homo astutus et fallax.

34.

capere 1). vzíti něco v majetek (urbem capere); 2). kvapně se chopiti, popadnouti: arma capere, arripere;
accipere přijati to, co se podává: pecuniam oblatam;
sūmere klidně vzíti něco (co přichystáno jest), abych toho užil neb upotřebil: cibum, arma;
excipere 1). vyníti (exceptis excipiendis); 2). vzíti, přijati to, nač jsem čekal;
intercipere zachytiti, polapiti, přejati něco neb někoho na cestě: epistulam;
recuperāre něco pracně opět získati, ku svému zase přijíti: amissa, urbem;
dēmere (de-emere) vzíti něco z celku, čím se tento umenší, odníti (proti addere): iugum bubus; secures de fascibus;
adimere odníti něco dobrého (majetníku vzíti věc nějakou, čím tento schudne): alicui pecuniam, vitam, militibus arma;
eximere obtíženému nějaké břímě odníti, aby se mu polehčilo, sprostiti ho: cives servitute;
auferre bezprávně co odníti, uzmouti, aby se obohatil: pecuniam de aerario;

ēripere vyrvati násilně, vydříti: alicui divitias, libertatem, aliquem e manibus hostium;
surripere kradmo neb podtají uchvátiti, ukrásti (také: zjevně něco odvléci): filium captivum.

35.

carēre bez něčeho býti, nemíti, býti prostým čeho (ať dobrého ať zlého), musiti si odepříti, ale nerad pohřešovati: senectus caret epulis; carere patria býti prázdnu vlasti; culpa, morbis, vitiis;
vacāre býti prázdnu něčeho obtížného (ani toho necítíc): metu et periculis.

36.

carmen píseň, drobnější (lyrická) báseň;
poēma větší (epická nebo dramatická), umělejší báseň;
cantus zpěv, hudba, nápěv;
canticum samomluva v dramatě;
cantilēna krátká písnička, kterou vrabci na střeše zpívají, odrhovačka: cantilenam eandem canis.

37.

certō sciō zajisté vím = certum est, quod scio; certe scio jistě jest, že vím = certum est me scire (certo pojí se jen s verb. scio; certe jistě, opravdu s verby všemi);
profectō (z pro-facto) v skutku, zajisté, v pravdě;
nē (nae) zajisté, věru; dosvědčujíc: vždy na počátku věty a před zájmenem osobním (o 3. osobě ille);
vērō v pravdě, věru, ovšem, arci, zvl. v odpovědích po zájmeně: ego vero libenter credo;
sānē ovšem, skutečně: res sane difficilis est; též připouštějíc: ať, nechať, byť: sit sane verum;
rē vērā v skutku, opravdu (proti specie na pohled, zdánlivě); — a v skutku větu počínajíc = et profecto, et vero, et sane, et certe, et za nimiž verbum následuje.

38.

cēterī druzí (klade se proti osobě nebo věci před tím jmenované): ceteris praestare, praeter ceteros florere;
reliquī ostatní (berouc je za zbytek): reliqui sex, omne reliquum tempus; reliquum vitae ostatek života;

aliī jiní (mezi více nežli dvěma): alius alio fugit každý jinam; alius alium accusat každý na jiného; alter alterum accusat jeden ze dvou žaluje na druhého.
U vypravování jest první pokračování: altera pars, druhé: tertia pars, konec reliqua pars.

39.

clam (sr. celare) bez vědomí, tajně: suos clam ex agris deducere coeperunt;
sēcrētō (vl. odděleně) stranou, beze svědků, mezi čtyřma očima: secreto hoc audi: tecum habeto;
occultē podtají, skrytě (tak že z úmyslu jest zatajeno): quid agi placeat, occulte inter se constituunt.

40.

clārus (vl. jasný, stkvělý) slavný o osobách i o věcech (urbs), které se stkvějí vnitřními i vnějšími přednostmi, zvl. o státnících: viri clarissimi;
Vzmocněné clarus jest **illūstris** (vl. ve světle jsoucí, osvětlený) na slovo vzatý, proslavený;
nōbilis (z gnobilis vl. znalý) známý, slavný zvl. o umělcích (i dílech jejich), o básnících i mudrcích; v užším smyslu: urozený, vznešený: nobili genere natus;
celeber (neklade se o osobách!) často navštěvovaný, hlučný, a tím známý, slavný: locus, via, oraculum, templum, forum; celeberrima urbs lidnaté město, ale urbs copiosa jehož obyvatelé jsou zámožni.
īnsīgnis v. **eximius**.

41.

coepisse počíti, jati se, dáti se do čeho: Crassus oppidum oppugnare coepit. — V češtině označují slovesa trvací a opětovací počátek děje sama sebou, a coepi jest v té příčině pouhé sloveso pomocné: suos clam ex agris deducere coeperunt = svolávali; ipsos (hostes) res frumentaria deficere coepit = spíže jim docházela; —
Často se předkládá slovesem s předponou počínání děje značící: me diligere coepit zamiloval mne; timere coepi zalekl jsem se; coepit flere rozplakal se; iter facere coepit nastoupil pochod a p.;
incipere učiniti začátek, počíti něco, pustiti se do čeho, podjíti se čeho (proti: nic nečiniti, přestati nebo pokračovati v čem):

t a n d e m i n c i p i a m u s (c a n e r e) počněme tedy konečně! i n c i p e r e l o q u i = s i l e n t i u m r u m p e r e;
incohāre něco rozdělati, začíti, ale nedokončiti, nechati díla nedokončeného: p r a e c l a r e i n c o h a t a m u l t a, p e r f e c t a n o n p l a n e;
(ex)ōrdīrī (slavnostně) počíti (proti dalšímu pokračování), zvl. o počátku a úvodu řeči: u n d e p o t i u s e x o r d i a r? — e x ō r d i u m začátek spisu (řeči), vchod, úvod.
Válka, hněv počne: b e l l u m, i r a e x a r d e s c i t.

42.

coetus schůze, shromáždění vůbec bez určitého účelu: h o m i n u m;
conventus každá schůze (sjezd, schod), jež má jistý účel (k soukromým poradám, slavnostem atd.): f e s t o s d i e s a g e r e c e l e b e r r i m o v i r o r u m m u l i e r u m q u e c o n v e n t u; — zvl. v plur. soudní schůze, soudy krajinské; v sing. též: spolek (obec) římských občanů v některé krajině;
consessus (c o n - s e d e r e) zasednutí, schůze (na soudě, v divadle atd.): l u d o r u m;
cōntiō (z c o - v e n t i o) vl. schůze občanů neb vojáků svolaná (p e r p r a e c o n e m) od představeného, úředníka a p. za příčinou ohlášení něčeho: i n c o n t i o n e d i c e r e; také řeč v ní konaná: c o n t i o n e m h a b e r e = c o n t i o n a r i (ve shromáždění mluviti);
cōmītia řádný sněm národa římského, jenž buď zákony dával, úředníky volil, buď ve zločinech hrdelních soudil (c u r i a t a, c e n t u r i a t a, t r i b u t a);
concilium shromáždění za určitým cílem svolané, zvl. k jednání o věcech státních: p o p u l i;
cōnsilium (c o n s u l e r e) poradná schůze (rada, porada) některého stálého úřadu nebo sboru, zvl. senatu; často též rada válečná;
corōna zástup, sbor posluchačů, posluchačstvo; c i r c u l u s společnosť, schůze přátelská.

43.

cōgitāre přemýšleti, přemítati o čem, rozjímati: d o c t o e t e r u d i t o h o m i n i v i v e r e e s t c o g i t a r e;
sentīre mysliti, smýšleti: t u r p e e s t a l i u d l o q u i, a l i u d s e n t i r e; b e n e, m a l e s e n t i r e;
meditārī pomýšleti nač, obmýšleti něco, chystati se k čemu (abych to provedl): f u g a m m e d i t a r i;

commentārī bedlivě přemýšleti, zrale uvažovati co, připravovati se nač: (theoreticky i prakticky).

44.

cōgnōscere poznati něco (jak smysly tak rozumem), zvěděti něco: regionem, naturam; (cognovi = znám);
āgnōscere (ad-gnosco) uznati; 1). něco v pravé jeho podstatě poznati: deum ex operibus eius agnoscimus; 2). opět poznati: matrem; quidquid verum, notum, nostrumque esse profitemur, agnoscimus.

45.

comperīre nabyti jistotné zprávy a vědomosti, jistě a zevrub se dozvěděti: ex multis audivi, nam comperisse me non audeo dicere; compertum habeo mám toho jistou zprávu; certis auctoribus comperire z bezpečného pramene se dozvěděti; — dozvěděti se, doslechnout vůbec, jest: audire, comperire a p.
experīrī učiniti zkoušku, zkusiti čeho (pokusy nebo pozorováním) a tak poznati: fortunam belli; expertus hoc dico povídám to ze zkušenosti; expertus scio. Tudíž: experientia zkouška, pokus; ūsus zkušenost konáním a cvikem získaná.

46.

concēdere prosbám něčím povoliti, dovoliti, dopustiti: de re publica nisi per concilium loqui non conceditur;
permittere zvláštním prohlášením dobrovolně něco povoliti, dáti komu na vůli, připustiti: lex iubet aut permittit aut vetat.

47.

cōnficere bellum skončiti válku povalením a potřením nepřítele;
compōnere bellum ukliditi válku smlouvou;
fīnem facere (s gen. neboli s dat.; avšak gerundium jen v gen.) učiniti konec, skončiti (vůbec): belli, dicendi.

48.

cōnsuētūdō návyk z náklonnosti pošlý, rozšířený obyčej: maiorum; sermonis obecný způsob mluvení;
mōs vědomý a pravidelný způsob jednání, zvyk, obyčej, mrav (zakládající se na právu a zvyklosti nebo na mravnosti a slušnosti): mos atque exemplum maiorum;

rītus přirozený, obvyklý způsob jednání, nábožný řád starobylý a bohy samými nařízený, obřad nábožný: pontifices curabant, ne quid divini iuris neglegendo patrios ritus turbaretur;
īnstitūtum obyčej nařízený, ustanovený, řád: leges et instituta maiorum colere;
modus způsob jednání, jenž jest schopnostmi nebo silami omezen: humano modo peccare; servilem in modum;
caerimōnia slavný výkon posvátný, náboženský obyčej: sepulcrorum.

49.

contemnere (proti magni facere) pohrdati čím, nedbati čeho: pericula, mortem (nebáti se);
spernere (proti concupiscere) zavrhovati co, povrhovati, zhrdati čím (nebažiti po čem): gloriam, voluptates; ještě silnější jest:
āspernārī (proti appetere) s opovržením a s nevolí od sebe odmítati, nevšímati si: consilia; zoškliviti sobě: crudelitatem;
dēspicere (proti suspicere) (s patra) s opovržením nač hleděti, neváživ sobě: paucitatem militum;
repudiāre něco, co se zdá jiným dobrým, s uvážením a s rozmyslem odmítnouti, zavrci: repudiare aurum oblatum;
fāstīdīre z ošklivosti něčím povrhovati, pohrdati: vinum.

50.

contemplārī (con-templum [vl. prostor augurem na nebi vytknutý] tedy vl. mysl obrátiti k čemu) hleděti, patřiti, zírati na něco (oddávajíc se citům úcty, radosti, podivu atd.): pulchritudinem rerum (světa);
cōnsīderāre klidně ohlédati, pozorovati něco (chtíc o tom souditi), rozjímati, uvažovati (secum, in animo): considero, quid agam.
in (con) - tuērī s pohnutím mysli (s radostí, zármutkem, závistí, podivem) starostlivě nač hleděti, pohlížeti, vyhlížeti: tristes capite demisso terram intuebantur; fortunam opulentium intueri;
spectāre v. při videre;
aspicere zrak na něco obrátiti, popatřiti, podívati se nač; respicere prohlédati, zřetel míti k čemu.

51.

contentum esse spokojenu býti čím: sua sorte;
probāre za dobré uznati, schváliti co: consilium;
acquiēscere upokojiti se čím, kojiti se čím, v něčem útěchu nalézati: in litteris;
satis habēre dosti míti, přestati na čem, povděčnu býti: satis habebatis animam retinere.

52.

continenter nepřetržitě, ustavičně, neustále (o témže ději): continenter bellum gerere;
continuō hned po tom (o dvou dějích po sobě následujících): ignis in aquam coniectus continuo exstinguitur.

53.

corpus (též corpus mortuum aneb hominis mortui, i prostě mortuus) mrtvola: corpus cremare;
cadāver (cadere) padlina, hnijící mrtvola i zdechlina: aqua cadaveribus inquinata.

54.

corrigere (con-regere vl. narovnati, proti depravare) přen. napraviti, polepšiti: mores;
ēmendāre vl. vyprostiti z chyb (menda), opraviti, (slabší než corrigere): vitia; non castigat errantes, sed emendat.

55.

crēdere z přesvědčení za pravé a skutečné míti, věřiti: mihi crede! credere alicui aliquid někomu co svěřiti: pecuniam. Jako vsutá věta má „credo“ z pravidla smysl ironický.
arbitrārī (arbiter = rozhodce, jenž podle práva soudí) 1). osobně býti přesvědčenu, podle nejlepšího vědomí a svědomí za to míti; 2). běží-li o dvě nebo více různých mínění, pro jedno se rozhodnouti;
putāre uvažovati, mysliti, míniti, podle zevnějšku soudíc;
rērī domnívati se, souditi (z důvodů rozumných), pevně věřiti: ratus;
opīnārī pokládati nemajíc k tomu dostatečných důvodů, domýšleti se podle pravděpodobnosti, tušiti: Sapiens nihil opinatur;

æstimāre 1). něco podle hodnoty peněžné (aes) ceniti (jako úřední odhadce, taxator); 2). něco podle vnitřní ceny posuzovati;
exīstimāre souditi o věci jako znalec nebo posuzovatel (kritik), s rozmyslem pokládati, za to míti (existimator doctus et intelligens);
cēnsēre určitě své mínění pronésti, k tomu hlasovati;
iūdicāre 1). souditi, nalézati jako soudce státem ustanovený; 2). jako soukromá osoba věc uvážíc mínění, zdání, úsudek pronésti;
fīdere, cōnfīdere důvěřovati, bezpečiti, spoléhati nač poslouchajíc srdce a citu.

56.

cūstōdia hlídka, stráž obyčejně v plur.: jednotlivé stráže rozestavené po hradbách a náspech;
statiō strážné stanoviště i mužstvo strážné, strážný sbor, zvl. přední stráž (před branami táboru): cohors in statione;
vigilia vl. bdění (k ochraně místa nějakého zvl. města, táboru), hlídka noční, ponůcka;
excubiæ hlídka jakákoli, zvl. která vně stanu, táboru, města postavena jest (denní i noční);
præsidium posádka, průvod, ostraha, vojsko ochranné (jímž tvrz osazena, přeprava hájena jest a p.).

57.

damnum (proti lucrum) zaviněná škoda, ztráta zvl. na penězích a jmění: damno affici;
dētrīmentum (de-terere umenšiti, vl. úštěrb proti emolumentum) škoda, ujma jinými způsobená: detrimentum accipere; videant consules, ne quid res publica detrimenti capiat;
fraus škoda, ujma podvodem způsobená: fraudi esse, fraudem ferre, sine fraude;
iactūra (iacere vl. z lodi vyhození) ztráta dobrovolně podstoupená, obětování čehosi, aby lepší nějaké věci nepozbyl, oběť: iacturam facere;
calamitās (z calamus stéblo) pohroma na osení, pak pohroma vůbec, neštěstí, jež buď jednotlivce buď obec zastihne: calamitatem accipere; calamitate affligi;
incommodum vl. nepohodlí; škoda, nehoda; porážka;
cladēs porážka v poli, pohroma válečná.

58.

dare dávati vůbec;

donāre (z dobré a svobodné vůle) dávati, darovati, poctiti koho čím: donat dux praedam militibus, tedy: obsides dare nikoli donare (subst. oběma verb. odpovídající jest donum dar dobrovolný);

largīrī (z largus štědrý) štědře a bohatě dávati, často z úmyslu zištného, tudíž largītiō uplácení, úplatky.

59.

dēbēre (de-habere vl. od někoho něco míti, děkovati mu z čeho) býti povinovánu zač, (povinnosť) míti, musiti (o mravní povinnosti): hunc hominem patris loco colere debebas; beneficiorum oblivisci non debes = nesmíš;

oportet něco jest na svém místě, sluší se, náleží: interfectum esse Catilinam iam pridem oportebat;

necesse est jest (nevyhnutelně) třeba, jest nezbytno, musí (o nutnosti přirozené): necesse est corpora interire, též o nutnosti logické: necesse est alterum sit de duobus;

opus est jest třeba, potřeba, jest radno, užitečno, prospěšno: nobis consilio opus est; emas non quod opus est, sed quod necesse est;

particip. fut. passivi: **-ndum est** značí, že děj nějaký konán býti musí (vůbec): třeba, dlužno jest, jest: Hannibal cum tradendus Romanis esset, venenum bibit;

decet vyžaduje toho slušnosť (decorum) i povinnosť: sluší, patří: pro viribus agere, quidquid agis.

Verba: censere, putare, credere, existimare a p. s inf. opisují úsudek nutný (= asi, tuším, trvám): Quantum Antisthenis fuisse putamus studium! = jaká asi byla horlivosť; Quem ardorem studii censetis fuisse in Archimede! = jaká horoucná píle asi byla. — Často naše fraseologické: musiti, jest mně, u výrazů znamenajících něco nepříjemného, nějakou bolesť tělesnou nebo duševní do latiny nepřekládáme, n. př.: Aristides patria carebat = musil žíti vlasti vzdálen; podobně: fateor, parco, careo, morior; — non possum non s infin., facere non possum, quin = opominouti nemohu, značí výsledek několika okolností k jednomu cíli působících: ad Caesarem non potui litteras non dare.

60.

dēcernere úředně rozhodnouti, ustanoviti, nařiditi: senatus decrevit (decretum senatus fit); senatus auctoritas (dobré) zdání senatu (bez souhlasu tribunů pl.); senatus consultum nález, snesení senatu (se souhlasem tribunů pl.); o lidu se říká: populus iussit, jakož
iubēre a scīscere obvyklé jsou výrazy o snesení, ustanovení lidu v komiciích; o úřednících, zvl. o senatu zhusta se též říká: censere, placet, videtur ei;
cōnstituere předsevzíti si, ustanoviti se, rozhodnouti se, zůstati na čem: in Tusculanum Scaevola ire constituit; constituere apud animum suum uzavříti v mysli své, umíniti si, ustanoviti.

61.

dēligere (de-legere vl. sbírati) vybírati za jistým účelem, voliti: ducem, locum castris; sr. delectus;
ēligere (e-legere vybrati) vyvoliti, zvoliti s výběrem (ne kohokoliv a cokoliv): ex malis minima;
creāre zvoliti na úřad nějaký: consulem.
Běžná spojení jsou: consules dictatorem dicunt (zřídka creare, facere); flaminem neb interregem prodere; aliquem legere in senatum; pontifex maximus capit virginem (Vestalem); augurem cooptare.

62.

dēsinere (de-sinere = položiti sr. situs, tedy vl. odložiti) zcela přestati, nechati čeho, nepokračovati, též často = již ne n. př. desino mirari již se nedivím;
dēsistere (vl. odstaviti co) dobrovolně od čeho odstoupiti, ustati: obsidione, obsidere;
omittere dobrovolně a úmyslně pustiti od čeho, nechati čeho, zanedbati co: obsessionem, timorem, spem;
intermittere něčeho na čas nechati, přerušiti co, poustati v čem: opus;
neglegere (nec [non] legere) pohrdajíc zanedbati, obmeškati, nevšímati, nevážiti sobě;
prætermittere z úmyslu nebo z nevšímavosti něco mimo pustiti, pominouti, obmeškati, promeškati: occasionem, tempus, commodum;
dīmittere dobrovolně pustiti (z rukou): praedam, victoriam.

Dle toho rozeznávej: omittere, intermittere, neglegere studia a neglegere, praetermittere, dimittere occasionem.

63.

dēterior (komp. od neběžného komp. deter) špatnější, horší (proti něčemu dobrému): argentum deterius auro est;
pēior horší (proti něčemu špatnému): fuga peior est quam mors.

64.

dīcere tvrditi vůbec (podobně: censere, docere, statuere);
contendere na svém státi, jistiti něco s něčím odporem: Themistocles apud ephoros contendebat, falsa iis esse delata;
affirmāre s určitostí a jistotou praviti, tvrditi, ujišťovati: Socrates nihil affirmare solebat.

65.

dīligēns, entis (dis-legens z diligere vybírati ze mnoha) bedlivý, důkladný, svědomitý, pečlivý: pater familias;
accūrātus bedlivě zhotovený: liber, oratio.

66.

disertus (sr. di-serere vl. něco lišiti) výmluvný, schopný své myšlenky jasně, zřejmě a určitě vyslovovati, zvl. aby poučoval;
fācundus mluvný, hovorný, kdo jest schopen obratně a lahodně mluviti zvl. pro zábavu;
ēloquēns, entis výmluvný, značí člověka, při němž jsou v plné míře všechny vědomosti a vlastnosti na řečníka slušící: Antonius disertos ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminem;
cōpiōsa ōrātiō řeč hojná slovy i myšlenkami (co do obsahu), podobně: copiose dicere; (avšak ornata oratio ozdobná, sličná řeč hledíc jen k formě; podobně ornate dicere).

67.

dīsserere (dis-serere vl. rozsévati) něco v souvislé řeči rozbírati, pojednávati o čem: de immortalitate;
disputāre (dis-putare [purum facere] vl. vyčistiti) věc vědecky vyšetřovati důvody pro ni i proti ní vynášejíc, rozjímati (jen o mudrcích): in utramque partem; (de hac re) multa copiose a philosophis disputata sunt. — Oběma verbům odpovídá subst. disputātiō.

68.

dīversus (dis-vertere) vždy o dvou věcech: směrem opačným jdoucí, opačný, protivný: diversi dissipatique; diversi abierunt různým směrem;
varius (vl. mnohobarvý, pestrý) o téže věci: rozličný, střídavý: fortuna, victoria, oratio, flores; sententiae variae mínění různá.

69.

dīves (z koř. div = stkvělý) o osobách: bohatý statky a penězi: ex paupere dives factus est;
locuplēs (locus-plere) zámožný, majetný, bohatý rolí a pozemky: homo, urbs, provincia; ex locorum possessione locupletes vocabantur; pak že zámožný za jiného ručiti může: hodnověrný, spolehlivý: testis, auctor;
opulentus bohatý mocí a vážností (zvl. o zemích a městech), zámožný, mocný: Syracusae erant opulentissima civitas.

70.

dīvidere rozdělovati, oddělovati, děliti vůbec: exercitum in duas partes; mons Jura fines Sequanorum ab Helvetiis dividit;
distribuere přiměřeně rozděliti, roztříditi (zvl. politicky), takže každý díl své zvláštní určení má: populum in quinque classes;
dispōnere rozložiti, rozestaviti, na pravé místo (dle jistého záměru a za určitým cílem) položiti: praesidia (vigilias) per opportuna loca oppidi;
dīgerere (zmatené a) nespořádané části v náležitě rozdělený celek uvésti, do pořádku dáti, spořádati: bibliothecam;
partīrī rozděliti v poměrné části: exercitum, provincias inter se.

71.

docēre vědomosti a způsobilosti komu vštěpiti, učiti koho (aby co mohl a uměl): fidibus canere;
īnstītuere theoreticky i prakticky naváděti a vzdělávati: aliquem ad dicendum; ad humanitatem k vzdělanosti koho naváděti (a tak nového člověka z něho udělati); exercitus bene institutus vojsko dobře vycvičené;
præcipere v. při iubere.

72.

domāre (silnější jest perdomare) vl. krotiti; násilně pokořiti (chuť k odporu odníti a sílu k odboji zlomiti), přemoci: gentes bello;
subicere podrobiti, podmaniti (takže se podmaněný vůli podmanitelově poslušně podřizuje): civitatem imperio populi Romani;
subigere (obyčejně spojeno s bello) pod své panství podmaniti, pod svou moc podbiti, ujařmiti (takže podmaněný vydán jest zvůli podmanitelově): Galliam; v. též subigere při vincere;
pācāre vl. v mír nebo pokoj uvésti, t. j. odbojný národ nebo nepřátelskou zemi brannou rukou podrobiti, opanovati: regiones, civitates; Allobroges nuper pacati erant.

73.

duo dva, oba (čítá dvě jako množství);
ambō oba, dva pospolu neb zároveň (jakožto celek k sobě náležející);
uterque jeden i druhý o sobě (každého jednotlivého o sobě berouc). Takto se rozeznává: Uterque librum scripsit de amicitia napsali po knize; ambo librum scripserunt de amicitia oba sepsali knihu jednu;
utervīs kterého z obou chceš nebo volíš: in aurem utramvis otiose dormias (spi si klidně na obě uši);
uterlibet který z obou se líbí, kterýkoli z obou: utrumlibet elige.

74.

ēdūcere vl. vyvěsti; vychovati, odchovati: filium a parvulo;
educāre vychovati, vypěstovati koho vztahem duševním i mravním: homo liberaliter educatus člověk, jemuž se dostalo dobrého (svobodnému muži příslušného) vychování;
ērudīre (e-rudis vl. ze surovosti vyvésti) vzdělati, takže vědomostí a mravnosti nabude, vyučiti: artibus et litteris;
cōnfōrmāre náležitě upraviti, patřičně vzdělati: animum, mentem;
īnfōrmāre vl. vetvořiti; vytvořiti, vycvičiti, vzdělati: artes, quibus aetas puerilis informari solet;
īnstituere v. při docere;
īnstruere něčím potřebným vypraviti, zvl. uměním a vědomostmi za jistým účelem opatřiti: omnibus artibus instructus;
imbuere (vl. navlažiti [sr. imber]) navěsti k čemu, vštěpiti komu co (více přirozeným způsobem, vychováním, zvykáním atd. než

umělým vyučováním): pectora pietate; religione imbutus; pročež častěji imbutus = povrchně vzdělaný, nepatrnými vědomostmi opatřený: litteris.

75.

dux (= is, qui ducit) vůdce polní, vojevoda;
prætor náčelník vojska cizího (pozemského; z prae-ire);
imperātor nejvyšší vůdce, hledíc k jeho důstojnosti, vedle které má imperium. Za císařství značí císaře, avšak tímto pořadem slov: imperator Titus, kdežto Titus imperator znamená nejvyššího vůdce Tita;
lēgātus podvelitel.

76.

egēre nedostatek, nouzi míti toho, čeho třeba, nedostává se mně čeho: copiis, auxilio, cibo;
Silnější jest **indigēre** strádati, potřebovati, nemíti čeho s potřebu, nedostatek míti věcí nezbytných (a nedostatek ten trapně pociťovati): pecunia, tui consilii.

77.

epistula vl. poslání, list, přípis hledíc k jeho úpravě;
lītterae (úřední) dopis, písemní zpráva hledíc více k obsahu, a jen přídavky na př. ad aliquem nebo podle souvislosti značí litterae i dopis soukromý = epistula. Proto se říká: epistulam obsignare, complicare; ale oboje: epistulam i litteras dare ad aliquem psáti někomu, a reddere ad aliquem odevzdati, dodati.

78.

ērudītus mravně i duševně vzdělaný, vycvičený;
Tudíž také: **ērudītiō** vzdělanosť mravní i duševní;
doctus pouze vyučováním vzdělaný zvl. v plur. docti učení, učenci (o mužích filosoficky vzdělaných); litteratus vědecky vzdělaný (vůbec);
doctrīna v. scientia;
lītterae (vl. napsaná písmena) vědy, nauky v písemnictví uložené, nauky, vědecké vzdělání: litterarum Graecarum studio incensum esse;
hūmānitās vl. lidskosť; vzdělanosť všeliká, ušlechtilosť;
urbānitās vl. velikoměstské mravy; velikoměstská uhlazenosť, jemnosť, dvornosť;
cultus ingenii, animi jest vzdělanosť vůbec.

79.

etiam i; klade se též ve významu vzmocňovacím: ano, ba (sr. quin etiam ano i, ba i, anobrž i), non modo — sed etiam netoliko — nýbrž i; etiam maior ještě větší;

quoque také (klade se po slově přízvuk majícím), připojuje něco slabšího: illud quoque addo.

80.

exercitus (ex-arceo učiniti zbrojným) vojsko (vycvičené, pravidelné);

āgmen (z agimen v. ago) vojsko na pochodě, proto agmen primum přední voj, čelo voje, agmen novissimum neb extremum zadní voj, zad voje;

aciēs (vl. ostří) vojsko v šiku bitevním: aciem instruere; prima acies první šik, media acies prostřední šik, střed, extrema acies (neboli novissima) zadní šik;

cōpiæ (co-opiae, con-opes) větší neb menší moc branná, vojsko jakožto nástroj v rukou vůdce válčícího; zvl. zástupy, voje barbarské: copiae magnae, parvae;

Myslí-li se na lidi vojsko tvořící, říká se: **mīlitēs** (nikoli copiae): dux milites cohortatus est;

manus ozbrojený zástup, branné mužstvo vůdci podřízené: populi Romani exercitus Lucullo duce non maxima manu innumerabiles Armeniorum copias fudit.

81.

eximius vyňatý, vybraný, obzvláštní, vždy jen o dobrých, idealných věcech n. př.: ingenium, virtus;

ēgregius (vl. ze stáda [grex] vybraný) z množství vynikající, výborný, výtečný (ve smyslu hned chvalném, hned potupném): orator, poëta;

īnsīgnis (vl. zvláštním znamením do očí bijící) znamenaný, znamenitý, výtečný (též smyslu obojetného): insignis virtus Scipionis; homo omnibus notis turpitudinis insignis.

82.

explōrātōrēs vyzvědači, zvědové, čety, jež v malých odděleních krajinou harcovaly vyzvídajíce a pátrajíce, jakou kde polohu má a kterak kde nepřítel postaven jest (obyčejně jezdci);

speculātōrēs vyzvědači, špehové, jednotliví vojínové na zvědy tajně vyslaní.

83.

exspectāre často a bedlivě vyhlížeti proti čemu, očekávati čeho: *auxilia Germanorum*;
opperīrī očekávati, vyčkávati nečinně na jednom místě nějaké příhody (aby teprve po ní jednal): *hiemem, tempora sua, eventum alienarum fortunarum*;
manēre zůstávati na jednom místě, čekati po nějaký čas: *tres horas*, též: *hostem*;
praestōlārī ochoten čekati na rozkazy a pokyny něčí (zvl. o sluhovi): *praemissi erant, qui tibi ad forum Aurelium praestolarentur armati.*

84.

factum čin, skutek vůbec: *consilia et facta* smýšlení a jednání;
facinus každý vynikající, do očí bijící čin: *praeclarissimum*, avšak zvl. ve zlém smyslu: zločin: *o facinus indignum!*
maleficium (proti *beneficium*; nejobyčejnější pojmenování skutku mravně zlého, jenž pochází ze zlého úmyslu a jest tudíž trestuhodný): zlý skutek, provinění, pych: *committere*;
scelus nepravost, nešlechetnost, zločin (spáchaný porušením práva na jiných): *facinus est vinciri civem Romanum, scelus verberari*;
flāgitium (vl. smaha, skvrna) ohavnost, hanebnost, mrzkost, kterou kdo cti své pozbývá a hanby dochází: *scelus inter tot flagitia latet*;
nefās (co jest proti zákonům božským a přirozeným): hřích; bezbožnost: *nefas est dictu; nefas est patriae bellum inferre.*

85.

fallere někoho (jenž toho neznamená) klamati, mýliti, másti, přivésti k mínění mylnému, nepravému: *mendaciis imperitos et credulos; memoria me fallit*;
dēcīpere ve zlém úmyslu podvésti, oklamati, ošáliti, přelstíti: *dolo, perfidia.*

86.

fāma pověsť (zjevné a hlasité rozšiřování zprávy, mohoucí též potomstva dojíti);
rūmor pověsť původu nejistého, proskakující lidem a opět se tratící: *rumore aut fama accipere* doslechem neb pověstí se dozvěděti.

87.

fatērī vyznati: fateor me amici causa omnia fecisse;
cōnfitērī vl. zúplna vyznati to, co o sobě kdo, jsa tázán nebo nucen, vyjeviti má, co by však nejraději zamlčel: culpam, me peccavisse;
profitērī otevřeně a bez obalu vyznati, veřejně prohlásiti, pronésti se před kým: profiteor me tibi ad hanc rem adiutorem fore. — Pročež: profiteri artem, neboli se philosophum vyhlašovati se, vydávati se za umělce, za mudrce;
præ se ferre zjevně ukazovati, na odiv stavěti: scelus; fateor atque etiam profiteor et prae me fero, te ex illa crudeli actione meo consilio esse depulsum.

88.

favor přízeň, náklonnosť, kterou kdo zvl. k nižšímu jeví (n. př. diváků k herci, lidu ke kandidatu a p.): populi;
aura (pův. jemné čišení větru) přízeň, již snadno lze získati i ztratiti; aura popularis nestálá přízeň lidská;
grātia přízeň, láska někomu prokazovaná, i přízeň, v níž kdo u koho jest: láska, milosť, oblíbenosť.

89.

fēlīx (z fero; Arabia felix A. úrodná) šťastný ve svých podnicích: Sulla;
beātus (proti miser) blažený: vita beata, bene beateque vivere;
fortūnātus požehnaný (statky vezdejšími), zámožný: homo fortunatus et nobilis;
prōsper(us) (pro-spes) vl. naději vyhovující, žádoucný, zdárný: eventus, successus; res prospere procedit;
secundus (particip. v. sequi; proti adversus) po přání jdoucí, zdařilý, prospěšný, příznivý, šťastný: ventus, proelium; auspicia secunda; res secundae viz při sl. fortuna;
faustus (faveo) vzhledem k přízni a milosti bohův: zdárný, požehnaný: faustum omen, fausta precari (jen o věcech).

90.

fēmina (proti mas) žena, každá bytosť rodu ženského, tedy i u zvířat (samice);
mulier (proti vir) dospělá žena, jakožto zástupkyně slabého pohlaví;
cōniūnx choť, **uxor** manželka, žena (oboje proti maritus);

mātrōna (mater) počestná, důstojná matka rodiny, paní domu, matrona: Matronae Romanae Brutum annum luxerunt.

Běžná spojení: coniuges (uxores) ac liberi, coniuges liberique ženy a děti, zahrnuje vše, co jest muži nejdražšího; mulieres puerique, pueri ac mulieres nebo pueri mulieresque značí slabosť pohlaví a věku.

91.

fere (ferme) asi, skoro, omezujíc udání číselná i určení časová (za nimi obyčejně místo majíc): centum fere; eodem fere tempore; též = obyčejně, vůbec (= plerumque): ut fere fit;

pæne (prope) téměř, málem ne, o málo ne (jen málo scházelo ke skutečnosti): paene perii; paene urbs capta est.

92.

ferre nésti vůbec: lecticā ferrī; v. též při portare; pamatuj ferri ve smyslu: býti unesenu, uchvácenu, zanícenu (vášní nějakou): crudelitate et scelere, avaritia, odio; avšak

dūcī vedenu, ponoukánu, vábenu, pohnutu býti: veritate, errore, honore aut gloria.

93.

fidēs upřímná důvěra, věrnosť a víra, (věrné plnění povinností, jež k lidské společnosti máme), poctivosť, svědomitosť: fidem colere, cum fide svědomitě, poctivě; fidem dare zaručiti se; iure iurando ac fide inter se sancire přísahou a slibem stvrditi, se zavázati;

fidūcia důvěra v poctivosť, důvěrnosť; fiducia sui důvěra v sebe; fides: fiducia = fidus: fidens (důvěrný);

fidēlitās věrná oddanosť, přítulnosť (jež pochodí z důvěry fides); servus egregie fidelis otrok zvlášť oddaný, věrný.

94.

fierī státi se někým jiným: e rege dominus factus est;

ēvādere (znenáhla) vyspěti, státi se (svým přičiněním): tu vir magnus numquam evades = z tebe nebude nikdy nic velikého;

exsistere vystoupiti, vzejíti, objeviti se, vyskytnouti se: huic causae patronus exstitit;

exstāre ještě býti, stávati, trvati: sepulcra exstant.

95.

figūra (fingere) tvar látkou daný, postava, podoba: hominum, navium;

fōrma pevný tvar, podoba, postava (nejčastěji se strany krasovědné, látky nehledíc), obrys: corporis; často přímo: podoba krásná, sličnosť (sr. formosus, deformis); formae geometricae tvary měřičské;

speciēs (ze zastaralého specio patřiti, vl. vid: prima specie) zjev, pohled, vnější podoba, vnějšek, úkaz: speciem boni viri prae se ferre; praegn. tvářnosť, zdání: per speciem auxilii ferendi = pod rouškou.

96.

fīnis (z kořene fid sr. findere štípati, tedy finis hranice země dělící a fines končiny, území vnitř hranic jsoucí) zvolený (nebo vyměřený) konec, cíl, tedy finis vitae, rovněž vitam finire o smrti násilné; finis bonorum et malorum nejvyšší dobro a nejvyšší zlo;

terminī (vl. mezníky, sády) rozhraní, jež překročiti se nesmí jsouc v božské ochraně; přen. hranice, konec (přirozeně i mravně obmezený): artis termini;

exitus přirozený konec, kterýž co samo sebou béře: vitae, anni;

exitium násilný (tragický) konec, záhuba.

97.

fīrmus upevněný, k odporu silný, pevný: firmum castellum;

rōbustus (z robur, vl. dubový) tvrdý, silný, mohutný (jejž přemoci těžko jest): r. satellites, animus; omne malum inveteratum fit plerumque robustius

98.

fit stává se, děje se (výraz obecný);

accidit připadá, přihází se, sbíhá se (o náhlých, neočekávaných, obyčejně nepříjemných událostech);

contingit daří se, štěstí se, dostává se (obyčejně o příhodách příznivých): ei contigit, ut patriam a triginta tyrannis liberaret;

ēvenit vychází, vypadá, sbíhá se (jako přirozený výsledek a účinek [sr. eventus] o události ať šťastné ať nešťastné): timebam, ne evenirent ea, quae acciderunt;

ūsū venit naskytá, přihazuje se ve skutečnosti (usus), v životě.

99.

flūmen (f l u o) řeka, proud, tok (při čemž se myslí na tečení vody): s e c u n d o, a d v e r s o f l u m i n e; též přen. f l u m e n o r a t i o n i s;
amnis veletok;
fluvius řeka jako pojem zeměpisný (proti moři, hoře atd., avšak jest méně .běžné než f l u m e n a smyslem přeneseným bráno nebývá, aniž proudění vody vyznamenává).

100.

foedus státní smlouva, zvl. smír slavnostně mezi dvěma národy neb obcemi uzavřený, zvl. po skončení války: f o e d u s i c e r e;
societās dobrovolné spojení, spolek, jednota, úmluva k společnému jednání učiněná: R e g e s i n s u i s d u b i i s r e b u s s o c i e t a t e m v e s t r a m a d p e t i v e r u n t.

101.

fortāsse snad, asi, téměř, víře se podobá: d i c e t f o r t a s s e q u i s p i a m;
fōrsitan (f o r s s i t a n) ovšem, třeba, možno, může býti, snad (pochybněji a neurčitěji než f o r t a s s e, pročež obyčejně s konjukt. praes. a perf.): f o r s i t a n q u i s p i a m d i x e r i t; f o r t a s s e: f o r s i t a n = indik.: konjukt.
forte (vl. náhodou) snad, se: s i, n i s i, s i n, n e s konjunkt. (k vytčení nejistoty a neurčitosti);
haud sciō an: asi, tuším, trvám (vyjadřuje tvrzení skromné): h a u d s c i o a n v e r u m s i t bude asi pravda.

102.

fortūna osud, los i štěstí (zvl. f o r t u n a s e c u n d a) i neštěstí (zvl. f o r t u n a a d v e r s a): m u l t u m p o t e s t f o r t u n a; f o r t u n a i n f i m a s e r v o r u m;
fēlīcitās jest stav, vlastnosť, kterou má f e l i x při svém konání: p e r p e t u a (c o n t i n u a) f e l i c i t a s trvalé štěstí; s o l i d a e t s i n c e r a f e l i c i t a s pravé nekalené štěstí.
rēs secundæ (proti r e s a d v e r s a e) šťastné události, úspěchy, štěstí;
fors slepá náhoda, osud, los, beze záměru a maně v běhy lidské působící;
fātum výrok božský, osud dle tajemných zákonů řádu světového vládnoucí;

cāsus případ, příhoda, zvl. pád nešťastný, nehoda: rem ad extremum casum perducere věc ve svrchované nebezpečenství přivésti; in eius modi (tali, simili) casu v takové nehodě, v případě tak zlém.

103.

frūctus užitek, výnos z polí, stromův i dobytka; přen. zisk, prospěch, výhoda: fructum uberrimum capere, percipere, consequi ex aliqua re hojný užitek míti, tudíž: frūctuōsus výnosný: fructuosum praedium;

frūgēs plodiny polní, úrody polní, obilí: terra fert fruges.

Pamatuj: **frūmentum** obilí (pokud z klasů přichází), **legūmina** luskoviny.

Jednotlivý druh ovoce jest: mālum jablko, pirum hruška, bāca bobule (zvl. oliva); ovoce vůbec = pōmum; úrodný kraj = caelum frugibus bonum.

104.

frūstrā (sr. fraus vl. klamně, podvodně, mylně) marně, daremně, o tom, jenž se v naději své sklamal;

nēquicquam (ne = non a quiquam jest adverbialný abl. modalný nějak) darmo, marně, bez účinku (vzhledem k věci, v níž se nic nepořizuje).

Dle toho se liší: civitas frustra auxilium implorat a civitas nequicquam auxilium implorat.

Rozeznávej: nequicquam od nequaquam = nikterak, nikoliv.

105.

fugere aliquid utíkati, ubíhati čeho, prchati před čím: ignominiam et dedecus;

effugere utéci, uniknouti, vyváznouti: ex vinculis, mortem ujíti hrozící smrti;

profugere uprchnouti, uběhnouti, utéci se za ochranu: Mithridates ex regno profugit;

cōnfugere utéci se, útočiště vzíti, uchýliti se: Themistocles ad Persas confugit;

perfugere téměř jen o vojácích: přeběhnouti, zběhnouti k nepříteli: ad Caesarem; sr. perfuga;

vītāre vyhýbati se čemu, straniti se čeho, aby se s ním nesetkal (silnější jest: ēvītāre, dēvītāre): periculum, tela;

cavēre hleděti se, stříci se, varovati se osoby nebo věci, od níž se nebezpečenství neb čehosi zlého obávám: vallum caecum fossasque, vim atque opes.

106.

fulgur blesk z oblaku vynikající; blýskání sr. fulgurat blýská se;
fulmen (z fulg-men) blesk hromový, jenž udeřuje a ničí, střela, rána hromová, hrom, proto: fulmine ictus neb percussus.

107.

gaudium vnitřní, srdečná radosť, potěšení: in sinu gaudere v srdci svém se radovati;
lætitia (proti luctus) radosť vně (posunky, smíchem, jásáním) se jevící, radosť hlasitá, veselosť; laetātiō jásání a plesání;
hilaritās veselá mysl, dobrá míra, bodrosť.
Podobně se liší: gaudēre míti radosť vniternou, laetārī jeviti zjevně radosť svou.

108.

gēns, gentis veliký národ, jenž jest téhož původu (gigno) a touže řečí mluví. — V užším smyslu: rod t. j. spolek několika rodin příbuzenských jedno jméno majících: Cornelia, Fabia. Gens skládá se z několika kmenů, menších národů: **nātiōnēs**. Slovem tímto označuje se určitěji společný původ a bližší příbuznosť jednotlivých kmenův a vytýkají se jím vrozené (nascor, natus) vlastnosti, jimiž n. př. natio Gallorum a natio Germanorum od sebe se různí: omnes eius gentis nationes in arma sunt accensae (sr. Gens Graecorum; natio Atticorum; nomen Latinum);
plēbs (za lepších dob říše římské vážený) stav měšťanský; pak i: lid obecný, sprostý;
populus národ, jenž činí stát, obec, jemuž po právě náleží vlády se účastniti; u Římanů obsahoval:
1). stav měšťanský (plebs),
2). šlechtu rodovou (patricii),
3). šlechtu úřední (nobiles),
4). stav rytířský (equites);
cīvitās občanstvo, měšťanstvo;
vulgus lid sprostý, chátra (proti homines eruditi): ignobile vulgus;
multitūdō (proti paucitas) množství lidu: hominum, z něhož se stává
turba, (shluk, tlupa, směsice) vede-li si po buřičsku.

109.

grātiam habēre chovati vděčnosť k někomu, býti mu vděčným;
grātiam referre skutkem vděčnosť dokazovati, odměňovati, odsluhovati se;
grātiās agere pro aliqua re neb ob aliquam rem díky činiti, děkovati slovy (proto plur.);
grātēs agere veřejně a slovně díky bohům vzdávati;
grātiam debēre díkem (vděčností) býti povinován;
grātiam merērī díků (povinných) zasluhovati.

110.

habitāre bydleti (o jednotlivcích): apud aliquem, in aediculis; Miltiades in Chersoneso habitarat;
incolere bydleti, obývati, sídlo míti (obyčejné o národech): Persae Asiam incolebant; eam urbem Lycii incolebant.

111.

historia badání dějinné, dějezpyt, dějepis i dílo dějepisné: Taciti historiae. Jeho obsahem a předmětem jsou: res gestae činy, skutky, válečnému Římanu zvl. činy válečné.
Rerum gestarum scriptor dějepisec, historicus dějezpytec;
annālēs letopisy;
memoria zpráva ústní neb písemní na paměti založená, zpráva dějepisná, dějepis: antiqua, Romana;
nārrātiō vypravování, povídka.

112.

homo (proti bestia) člověk hledíc k jeho ctnostem i slabostem, k jeho rodu i nadání: homo probus, improbus, nobilis, dives, avarus, sapiens, doctus;
vir (proti mulier) 1). muž hledíc k jeho síle a všem dobrým vlastnostem, jež mu podle římského rozumu přísluší: vir bonus, fortis, constans atd. (všechny ty vlastnosti obsaženy ve slově virtus); proto též: rek.
2). říká se o mužích, kteří státní úřady zastávají aneb veřejného života se súčastňují (decemviri; vir consularis). — Vir clarissimus jest název všech, kteří quaesturu nebo vyšší ještě úřad spravují; konservativci = viri boni; hrdinové = viri fortissimi;
marītus, cōniūnx manžel, choť.

113.

honōrāre ctíti, čestné vyznamenání uděliti, obdařiti: dono;
colere zbožně ctíti, uctivě a šetrně se k někomu chovati, v úctě míti, (o bozích) o lidech: colere parentis loco; colere artes (virtutes) pěstovati; animum excolere ducha vzdělávati, ušlechťovati;
venerārī nábožnou úctu projevovati, klaněti se komu (modlitebně), vzývati, ctíti koho: deos pie sancteque;
observāre míti se šetrně k někomu, prokazovati komu šetrnosť, úctu (zevně osvědčujíc dvornosť a zdvořilosť): me ut parentem observat; observantia uctivá šetrnosť, úcta; observātiō vyšetřování, pozorování, na př. siderum.

114.

hostīlis nepřátelsky smýšlející: omnia hostilia sunt; hostium nepříteli náležitý, nepřítelův: agri;
īnfēstus 1). aktivně: pokoje nedávající, dorážející, útočný, nepřátelský: infestis signis = brannou mocí; gens infesta Romanis; lanceā infestā kopím napřaženým. 2). passivně: znepokojován, ohrožený, nebezpečný, nejistý: iter;
īnfēnsus (jako infestus z in a neužívaného fendere = tísniti, tlačiti) nevražný, rozlícený, rozhořčený: infenso animo atque inimico.

115.

hostis (pův. cizinec) nepřítel obce ozbrojený a válčící: hostem iudicare prohlásiti za nepřítele vlasti (za vlastizrádce); cum hostibus bella gessimus;
inimīcus (proti amicus) nepřítel osobní: Pompeius saepius cum hoste conflixit, quam quisquam cum inimico concertavit;
adversārius (adversus obrácený proti komu) každý odpůrce, protivník mé strany, jenž proti mně jedná (zvl. ve při), jmenovitě ve věcech politických (samo v sobě bez vnitřního nepřátelství).

116.

iacēre ležeti (proti stare) nemohouc se pro slabosť jinak držeti; také: padlým ležeti, zabitým býti: iacet prostratusque est;
cubāre ležeti pro odpočinek (říká se jen o bytostech živých): in lecto;

situm esse ležeti, položenu býti, býti: o poloze zeměpisné; i o posledním odpočinku zemřelých: leží pohřben, pochován: siti dicuntur ii, qui conditi sunt.

117.

iam diū již dlouho, (po) dlouhý čas;

iam dūdum (z diu-dum) již nějakou chvíli, již po nějaký (delší) čas: res, quam iam dudum tractamus;

iam prīdem (ze zastaralého pris, odkudž prior) již před delší dobou, již dříve, již dávno: ad mortem te duci, Catilina, iam pridem oportebat.

118.

idōneus příhodný, vhodný, způsobný (přirozenými vlastnostmi): loco natura idoneo atque opportuno;

aptus (ze zastaralého apere přizpůsobiti) způsobilý, schopný (zvláštním zařízením a připravením): naves aptae, orator aptus ad dicendum;

opportūnus polohou neb dobou příhodný, příležitý, příznivý: nox opportuna eruptioni.

Za vhodné příležitosti: occasione data, per occasionem.

119.

impedīre (in a pes vl. nohy zaplésti) překážeti, brániti, zamezovati: profectionem; miles impeditus;

prohibēre (pro-habere) vl. před sebou majíc zdržovati, aby se někdo přiblížiti a úmyslu svého provésti nemohl: vim ab oppidis; překážeti v čem: commeatu; vzdalovati, brániti hájiti (od) čeho: aliquem ab iniuria.

120.

indolēs (vl. to, co komu jest vrozeno z v. olere dáti růsti) přirozená povaha srdce i mysli, vlohy: bona indole praeditus dobré vlohy (schopnosti) mající, schopný;

ingenium (in-gignere) vl. vrozená duševní povaha t. j. duševní nadání, duch, důvtip, duch tvořivý: vir magno ingenio; ingenium oratorium způsobnosť řečnická;

mōrēs povaha, mravy, charakter (zračící se v obcování s jinými), vzdělanosť; ingenium et mores smýšlení i jednání (povaha národní).

121.

industria čilosť, přičinlivosť, úsilovnosť, podnikavosť, pilnosť; de industria zúmysla, schválně;
assiduitās (adsideo) ustavičná přítomnosť, vytrvalosť, a jen v souvislosti značí pilnosť: diligentia et assiduitas;
dīligentia (proti negligentia) dbalosť, pečlivosť, bedlivosť, svědomitosť, zvl. co do jmění a hospodářství: hospodářnosť, šetrnosť.
Týmž způsobem se liší: industrius, assiduus a diligēns.

122.

inertia (in-ars) vl. neumělosť; nečinnosť toho, jenž z neobratnosti neb neschopnosti nic nedokáže, lenivosť;
dēsidia (de-sedere) náchylnosť k nečinnosti, zahálčivosť: fuga laboris desidiam coarguit;
īgnāvia (in-gnavus [= navus sr. navare]) malátnosť, ochablosť, liknavosť, zbabělosť;
sēgnitia loudavosť, váhavosť;
pigritia (piget) vl. omrzelosť, lenivosť.
Podobně se rozeznávají: iners, dēsidiōsus, īgnāvus, sēgnis a piger.

123.

īnfāns-antis (in-fari) vl. nemluvně, robě;
līberī (sing. filius, filia) děti, dítky vzhledem k rodičům: amor liberorum;
puerī děti proti lidem dospělým, proto: educatio puerorum nebo puerīlis vychování dítek.

124.

īnfīrmus (in-firmus) nepevný, nesilný, slabý, aby co vydržel (útok nebo pokušení): infirmi milites, hostes;
dēbilis (de [= in]-habilis t. j. jenž pro neduhy svých údů dobře užívati nemůže) ochromený, zmrzačelý, sesláblý: senex omnibus membris debilis;
imbēcillus slabý přirozeností (duchem i tělem), bez síly a odvahy, nestatečný, proto často o starcích, dětech a ženách: homo imbecillus slaboch.

125.

initium (inire vl. vstup), počátek v čase: ab initio rerum Romanarum;

prīncipium počátek jakožto základ toho, co následuje: principiis cognitis multo facilius extrema intellegetis; proto principia rerum = prvky, základy.
Dle toho rozeznávají se: initia philosophiae počátky, první pravidla (jimž se nejprve učí) a principia philosophiae základové, základní pravidla;
exōrdium v. exordiri; zásada, princip = ratio, praeceptum.

126.

īnscientia (proti scientia) nedostatek náležitého, úplného vědění, nevědomosť, neznalosť: locorum, belli;
īgnōrātiō nevědění, neznání (vztahující se k případnosti jednotlivé v. nescius): iuris;
īgnōrantia nevědomosť, neznámosť něčeho (brána jako vlastnosť trvalá, sr. inscius): litterarum;
īnscītia neumělosť, neobratnosť, neschopnosť: negotii gerendi.

127.

īnscius nevědomý (vlastnosť trvalá): medicus inscius et imperitus;
nescius nevědoucí, neznalý (o jednotlivém případě): non sum nescius te mihi iratum fuisse;
īgnārus (in-gnarus) neznalý, nepovědomý: legum;
imperītus nezkušený, nezběhlý, neumělý: dicendi, rerum světa;
rudis duševně surový, dokona nevědomý a nevzdělaný: rudis rerum omnium, rei militaris, Graecarum litterarum. — Avšak **īnsciēns**, entis (proti sciēns) nevědoucí, bez vědomí (= imprūdēns): insciens hoc feci.

128.

interficere (inter-facere) vl. odkliditi, usmrtiti vůbec: ferro, fame, veneno, igni, naufragio;
cædere (vl. porážeti: arborem) a **occīdere** posekati, pobiti, porubati zvl. v bitvě: omnes ad unum caesi sunt; hostes occidione occisi sunt do posledního pobiti jsou;
necāre (v. nex) zavražditi, usmrtiti (o smrti násilné): omnibus tormentis;
trucīdāre porážeti (násilně jako dobytče): captos sicuti pecora;
obtruncāre na kusy rozsekati: Medea puerum; zvl. bezbranné povražditi;

iugulāre (iugulum vl. krk podříznouti) úkladně zavražditi (po zbojnicku): latrones hominem per insidias iugulaverunt;
percutere (per-quatere) proraziti, udeřiti, uhoditi: fulmine neboli de caelo percuti; aliquem securi percutere odpraviti;
interīmere (inter-emere) (v tichosti) zahladiti, sprovoditi ze světa (= e medio tollere): stirpem virilem;
cōnficere doraziti, dobiti, ubiti (výraz neušlechtilý: o zápasníku, popravci): et alterum Curiatium conficit.

129.

interrogāre tázati se, k čemuž se má odpovídati: interrogo, quid sentias;
rogāre jest řidčí, zvl. dotazovati se úředně: sententiam rogare;
quærere zevrubně po čem pátrati, vyhledávati čeho, vyptávati se, aby temnou nějakou věc vyzvěděl, tudíž o vědeckých otázkách i o soudním vyslýchání (obojího smyslu jest quaestio): quid maxime consentaneum sit, quaerimus;
percontārī (per-contus [veslo] vl. veslem prošťouchávati, prošťourávati): hledati zprávy úplné a důkladné (vyzvídati všechny podrobnosti nějaké pověsti, nějaké nové příhody): percontabatur, quid accidisset, quid dixisset, quo abisset;
scīscitārī opětně a horlivě se dotazovati, aby se rychle dověděl: Epicuri sententiam ex Velleio sciscitabar.

130.

invenīre (in-venire vl. na něco přijíti) 1). náhodou nalézti, 2). něco nového nalézti, vynalézti: nova verba;
reperīre (re-parĕre opět zjednati) nalézti, když hledáme, vyhledati, vypátrati: perpauci lintribus inventis salutem sibi reppererunt;
dēprehendere přistihnouti, postihnouti, zachytiti něco, co prchá nebo se skrývá: in manifesto scelere právě při skutku polapiti;
nancīscī nalézti něco náhodou, bez vlastního přičinění, zastihnouti, dopadnouti něco: fortuito nancisci; portum, idoneos homines;
consequī, adipīscī horlivě postupovati za vytknutým cílem, až ho dosáhne, dosíci, dojíti čeho: hostes consequi prchajících nepřátel dostihnouti; omnia virtute consequi;

impetrāre (in-patrare) aliquid ab aliquo: dosíci čeho prosbami, doprositi se: auxilia petierunt eaque impetraverunt; ab animo impetrare non potuit, ut... = nemohl se k tomu odhodlati, aby...

131.

īra hněv, zlosť (jako cit míjející, okamžitá touha pomsty): iram deorum placare;

īrācundia prudká povaha, prchlivosť, hněvivosť, mstivosť; īrācundus hněvivý, popudlivý;

īrāscī rozhněvati, rozzlobiti se: sapiens nunquam irascitur; īrātus rozhněván;

succēnsēre na někoho nevříti, nevražiti, horšiti se, zazliti se proti komu (hněv zatajujíc): non habeo, quod iis, a quibus accusatus sum, succenseam.

132.

iubēre (proti vetare) poroučeti, kázati, veleti (podřízeným); někdy jen: chtíti: sperare nos amici iubent; též při pozdravu: salvere te iubeo, a o lidu formelně: velitis iubeatis;

imperāre rozkazovati vyšší svou úřední (vojenskou) mocí: Caesar suis imperavit, ne quod omnino telum in hostem reicerent; v. též při regnare;

ēdīcere veřejně prohlásiti, mocí úřadu neb zákona oznámiti, naříditi (o veřejném prohlášení osob úředních): praetor edixit, ut...; dies comitiis edicta;

præcipere předepsati (větší svou vážností a lepším svým rozumem [jako otec, učitel, lékař, věštírna a p.]), naříditi: quidquid, pater, praeceperis, libenter faciam;

mandāre uložiti, vložiti na koho něco k věrnému vyřízení, k objednání (písemně neb ústně).

133.

iūcundus (z iuvicundus což z iuvat = těší): akt. utěšený, příjemný: iucunda narratio půvabná povídka;

grātus pass. díků zasluhující, libý, vítaný: medicina aegrotis grata, non iucunda; gratum (gratissimum) facere alicui = někomu se (velice) zavděčiti, někomu vděk nebo libosť učiniti.

134.

iūs (proti iniuria) právo lidské (napsané), zákon: ius gentium; ius civitatis oprávněnosť, ve všechna práva občanská nastoupiti; ius civile občanské právo; ius publicum právo hrdelní;

fās (proti nefās) právo božské: contra fas ac ius; si hoc fas est dictu.

135.

iūsiūrandum přísaha občanská (soudní);

sācramentum přísaha vojáků služebná neb korouhevná: sacramento milites adigere přísahou vojáky zavázati.

136.

labor práce, činnosť namáhavá, robota: res est multi laboris et sudoris; labores (zvl. vojenské) svízele, útrapy, klopoty;

opera dobrovolná práce na něco vynaložená: operā Ciceronis (usus); consilio et opera radou i skutkem; operam (maxime) dare velice se přičiniti, k tomu cíli pracovati; operae (fem.) dělníci;

Obojí prací (labore et opera) vykoná se **opus**: (úplné, hotové) dílo (též dílo umělecké): Phidiae; opus facere pracovati (zvl. o orbě);

opera munitionesque facere díla hradební, ohrady, bašty atd. zdělávati; locus egregie natura et opere (uměle) munitus;

studium horlivosť spojená s chutí a láskou, náklonnosť, záliba, píle, zvl. zaměstnání vědecké, vědecká snaha; studere litteris (artibus) horlivě se vědami (uměním) obírati;

negōtium vl. neprázdeň; zvl. zaměstnání v obci nebo státě, služba státní.

137.

Lacedæmoniī Lacedaemoňané jako národ;

Spartiātæ (plnoprávní) Sparťané (jakožto potomci starých Dorův), hledíc též k jejich otužilosti, statečnosti a vytrvalosti: fortes et duri;

Lacō (jen v sing.) vzhledem k jejich ostrovtipu a úsečnosti: Laconis illud dictum.

138.

Latīnus táhne se k řeči a písemnictví: litterae latinae písemnictví, literatura latinská; poëtae Latini, lingua Latina, Latine loqui, convertere in Latinum;

Rōmānus (adj. a subst.) táhne se k národu a státu: civis, populus Romanus; Romana; imperium;
Quirītēs římští občané v míru (proti vojákům); obyčejné oslovování římských občanů v Římě.

139.

levis lehký vahou, přenes. nepatrný, malicherný: res levis momenti; přen. lehkomyslný, lehkovážný: homo levis. — Opak:
gravis těžký vahou, tedy přen. vážený, vážný, ctěný: homo gravis; gravitas vážnosť, důstojnosť, moc;
facilis (z facere) vl. činitelný, snadný: facile factu est; o osobách: přívětivý, vlídný (s nímž snadno se obcuje); proti tomu:
difficilis co těžce činiti jest, nesnadný, těžký, tedy přen. o osobách: nevlídný, nelaskavý, omrzelý, nevrlý: senex.

140.

lībertus propuštěnec proti svému bývalému pánu (patronus): M. Tullius Tiro, libertus Ciceronis;
lībertīnus (proti servus, ingenuus) svobodce, výhostník (hledíc k jeho stavu v obci): libertinorum suffragia; Gracchus libertinos in urbanas tribus transtulit.

141.

loquī mluviti v obyčejném hovoru, hovořiti, rozprávěti: bene, pure, Graece neboli Graeca loqui;
dīcere mluviti dbajíc obsahu i formy: copiose, ornate, zvl. o řečníkovi: diserte; causam dicere (orare); ars, facultas, genus dicendi;
fārī mluviti, členité zvuky vyrážeti, proto infans dítě, jež dosud (nebo dosud správně) mluviti neumí;
cōnfābulārī povídati s někým důvěrně a zvolně slov zvláště nevybírajíc (confabulatio, fabula).
V řeči přímé: **inquit**;
ait uvodí obyčejně řeč nepřímou; i uvádíme-li místa z knih: ait, ut ait Cicero. — Odpověděl: respondit, inquit; responsum dare o věštírně i o právníku rady dávajícím.

142.

lūdere hráti z kratochvíle, pohrávati: aleā, pilā (v kostky, v míč);

canere hráti na nástroji hudebním n. př. tibiā, fidibus. — Vergil pěje: Vergilius dicit, versibus persequitur; písní opěvati: versibus celebrare, ornare, praedicare.

143.

lūmen (místo lucmen z v. luceo) pův. tělo lesk vydávající, světlo: lumina (oculos) amittere oslepnouti; přen. lumina civitatis (= viri clarissimi) ozdoby, okrasy obce; Roma, lumen gentium;

lūx (proti tenebrae) vl. světlosť z těla nějakého zářící, světlo sluneční, měsíční, den (jasný): hoc luce clarius est; přen. život: hac luce uti; též světlo veřejnosti, veřejnosť: in luce atque in oculis civium versari; pak: pomoc, spása, útěcha, ochrana: lucem afferre.

144.

lucrum (proti damnum) užitek, výtěžek považujíc jej za rozmnožení majetku, za obohacení: ex vectigalibus tanta lucra facit;

ēmolumentum (proti detrimentum) výdělek, zisk, který kdo z čeho má: boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi saepe parvo;

quæstus snaha obchodníkova (na př. úročníka nebo lichváře) po zisku a výdělku: quaestui habere aliquid zisk míti, těžiti z čeho, tarmarčiti; quaestum facere špinavého zisku hleděti. — Quaestus jest vyjímajíc kupce, jenž si jej zjednává obchodem (mercaturā), jakožto každý quaestus vůbec, illiberalis a sordidus;

commodum výhoda, prospěch jakýkolivěk, jehož se komu proti jiným dostává: quod commodum non mediocre populi Romani est.

145.

mæror hluboké hoře, zármutek, žalosť (míjející);

mæstitia trvalé hoře, truchlivosť;

trīstitia (proti laetitia) smutek, zarmoucenosť, zasmušilosť;

lūctus smutek na jevo dávaný smutečným rouchem, ostříháním vlasů, hlasitým nářkem a p. zvl. nad úmrtím milé osoby; luctus publicus smutek veřejný, obecný (byl-li stát u velikém nebezpečenství, za velikých porážek a p.); cantus (vestis) lugubris žalozpěv (oděv smutečný);

dolor jest bolesť duševní, žalosť, lítosť; maerorem minui; dolorem nec potui, nec, si possem, vellem.
Podobně se liší: maerēre, trīstem esse, lūgēre, dolēre.

146.

māgnus (proti parvus) veliký vůbec: domus, opus;
ingēns, entis (z in-gigno vl. nenarozený, neobyčejný) převeliký, ohromný: numerus, clamor;
amplus (proti exiguus) prostranný, rozlehlý, obsáhlý, znamenitý: domus, amplissima praemia; slovutný, velikomožný: viri amplissimi (zvl. o senatorech);
immēnsus nesmírně veliký, nesmírný: mare, campus;
grandis holemý, náramný, velikánský (vně veliký a vnitř znamenitý) na př.: grandis oratio;
māgnificus velikolepý, vznešený, proslulý: vir factis magnificus;
vāstus pustý, širošírý, velikánský: vasta solitudo prázdná poušť;
immānis náramný, ohromný, obrovský: bellua, facinus; též o povaze: ukrutný, surový, nelidský.

147.

māximē (sr. magis) nejvíce, nejvýše, velmi: maxime te diligo et tibi confido;
potissimum nejraději, nejspíše, právě (vybírajíc z mnohých); příklonné, klade se nejvíce po zájmenech: ego potissimum; ad Pompeium potissimum legatos miserunt;
imprīmīs (in-primis vl. mezi prvními) obzvláště: vir imprimis doctus;
praecipuē (prae-capio) především, nejvíce, hlavně, právě (proti communiter), čím kdo nad jiné vyniká: Caesar Aeduorum civitati praecipue indulserat;
praesertim obzvláště, spojeno s cum (qui) a se si; avšak i ve větách stažených: praesertim his temporibus.

148.

meminisse (sr. mens) pamětliv býti, v paměti míti (= memoria tenere): praeteritorum malorum; memento nostri;
reminīscī (re-memini) = in memoriam redigere neboli reducere vl. opět vzpomenouti na co, rozpomenouti se (věc zapomenutou v paměti jako přítomnou opět si obnoviti): beneficiorum;

recordārī vl. s citem (cor) opět (re) se rozpomínati, živě si vzpomínati: communes belli casus, praeterita tempora pueritiae. — Náhodou mně na mysl připadá nesmrtelný Plato: mihi in mentem venit Platonis illius divini.

149.

merēre a **merērī** nějakým činem zásluhu si získati, něco zasloužiti, vydělati, získati co: grandem pecuniam; bene meritum esse velice zasloužilým býti: de libertate (re publica);

dīgnum esse zasluhovati svými vlastnostmi, hodným býti čeho: res digna est laude. — Za hodna míti = dignum iudicare; dignari za hodna býti uznávánu: res laude dignantur.

150.

meus tuus, suus atd. (proti alienus) můj (vlastní) atd.;

proprius (proti communis) někomu výhradně náležející, zvláštní, podstatný: At id quidem non proprium senectutis est vitium, sed commune valetudinis.

151.

minārī, minitārī hroziti (něčím strašíc), vyhrožovati, strašiti;

imminēre proti čemu vyčnívati, blízkostí svou něco ohrožovati: mors propter incertos casus cotidie imminet;

impendēre viseti, čněti nad čím, hrozíc nastávati: pericula impendent; licet omnes in me terrores impendeant;

vidērī s inf. fut. (obyčejně bez esse) hroziti, strojiti se, chystati se: coniuratio rem publicam perversura (esse) videtur hrozí vyvrátiti; bellum exarsurum (esse) videtur; vox tua multum effectura (esse) videtur mnoho vykonati slibuje.

152.

mīrārī podivovati se čemusi nápadnému: Cato mirari se aiebat, quod non rideret haruspex, haruspicem cum vidisset;

admīrārī diviti se čemu velikolepému, výtečnému: ingenium, sapientiam, virtutes;

sūspicere (vl. vzhůru vzhlédati) pohlížeti k čemu: (in) caelum, s úctou a s obdivem k někomu neb něčemu vzhlédati: eos viros.

153.

modo jediné, toliko, jen (pojem neb výrok omezujíc, pročež má místo ve větách žádacích a zvl. při imperativě): tace modo;
tantum jen tolik (aniž více), jenom, jen (stavíc něco menšího proti většímu) zvl. u číslic; tantum dico, equitibus tantum superare; viginti tantum evaserunt;
sōlus a **ūnus** má-li se vytknouti podmět nebo předmět z množství nebo z celku: soli Romani terga non dederunt; ego unus audivi;
nisi — **non** = ne — leč (než) = jediné, jen: označuje případ, jenž jediné možný jest: amicitia nisi inter bonos esse non potest.

154.

monēre (admonere, commonere, commonefacere) vl. připomenouti co, k vědomí přivésti; napomínati, varovati: eos hoc moneo, desinant furere ac proscriptiones et dictaturas cogitare;
hortārī (adhortari, cohortari) mysli nebo srdce dodávati, pobádati: dux suos ante proelium hortatus est; nihil est, quod me hortere, admoneri me satis est.

155.

mōnstrāre ukázati něco prstem: aliquid digito;
dēmōnstrāre (sesílené monstrare) ukázati, dokázati, co dosud neznámo jest, vyložiti: rem; ut se res habeat; ut supra demonstravimus;
ostendere (obs- tendere vl. nastaviti) na jevo dáti, objeviti: legionem, potestatem suam; ostendit, quid fieri velit;
sīgnificāre znamení dáti, (slovy, posunky) označiti, oznámiti: deditionem;
dēclārāre (clarus) učiniti zřejmé a zjevné, projeviti, dokázati (skutkem nebo příkladem): hoc res ipsa declaravit;
cōnfīrmāre, probāre, comprobāre dokazovati to, o čem se pochybuje;
praestāre prokázati chvalnou nějakou vlastnosť: virtutem singularem zvláštní hrdinnosť projeviti; podobně: fortem se praestare osvědčiti své hrdinství.

156.

morbus choroba, nemoc vůbec: causa morbi inventa medici curationem inventam putant;

aegrōtātiō churavění, stav chorobný: corporis;
aegritūdō chorobnosť mysli, útrapa duševní, tesklivosť: proprie, ut aegrotatio in corpore, sic aegritudo in animo est.

157.

mors smrt jakákoli (obyčejně smrt přirozená); mortem occumbere v bitvě zemříti;
nex (v. necare) vždy smrt násilná, vražda: potestas vitae necisque právo nad životem a smrtí, které měl na př. král;
lētum smrt (jakožto zničení), obyč. básnicky a ve slohu vyšším.

158.

mox hned, ihned, brzo (o budoucnosti): mox veniam, dicam;
brevī (tempore) v krátkém čase, v krátce (po některé události, ať spadá do minulosti, přítomnosti nebo budoucnosti, zvl. však o minulosti): hostes brevi fugati sunt;
paulō (non multō) post krátce potom (jen u vypravování): paulo post equites impetum fecerunt;
hned-hned: modo-modo, tum-tum.

159.

mundus vesmír, celý svět i s tělesy nebeskými;
orbis terrarum celý obydlený svět, okrsek zemský, zeměkruh;
tellūs okruh zemský, země (básnicky). — Genus humanum, mortales, gentes veškeří obyvatelé světa; omnium gentium imperium světovláda; hominum celebritas šírý svět proti rodině; homines, qui nunc sunt neb huius aetatis nynější svět; posteri, posteritas potomstvo; post homines natos co svět světem stojí, od stvoření světa; homines docti, litterati učený svět;

160.

mūnus 1). dar, ku kterému kdo jest zavázán a který opět zavazuje (k díkům, poslušnosti a p.): datum nobis est aliquid deorum munere. 2). povinnosť veřejná, služba, úřad, úkol: munere fungi;
officium mravní náležitosť, povinnosť (ze svědomitosti plynoucí): Masinissa omnia exsequitur regis officia et munera.

161.

mūrus zeď vůbec (z kamení, cihel, hlíny atd.): murum saxis exstruxit;

moenia, um (munire) okružní zeď pevného města, hradby (k obraně) proti nepříteli: urbem moenibus cinxit; ligneis moenibus se defendere;
pariēs, etis zeď, stěna: intra parietes: mezi svými stěnami = doma.

162.

nārrāre (z gnarus vědomý) uvědomiti, vypravovati, povídati: rem ordine;
referre (úředně) vedle své povinnosti oznámiti, zvěstovati, vyříditi, ohlásiti co (o vyslancích, poslech, zvědech), zvl. předložiti, přednésti co, zprávu dáti: ad senatum; avšak:
ferre ad populum de aliqua re učiniti návrh lidu o něčem;
dēferre ad aliquem dobrovolně úřadu (soudu) donésti, udati co (delator donášeč, udavatel); deferre alicui neb ad aliquem na někoho co vznésti, něco propůjčiti: imperium, summam rerum;
trādere (prodere) memoriae paměti zachovati, v paměť uvésti, zaznamenati, vypravovati; mandare memoriae v paměť vložiti, vštípiti.

163.

nātūrālis přirozený, přírodě přiměřený, přírodou vzniklý (proti arte, manu factus umělý): portus, ius, motus;
nātīvus (natus) vrozený, samorostlý, původní (proti vyumělkovaný): lepos.
Jest přirozeno = **cōnsentāneum est**; přirozená smrt = **necessāria mors**; zemříti smrtí přirozenou: morbo mori, naturae concedere.

164.

niger černý, uhlový, tmavobarvý (znamená čerň pěknou a lesklou [proti candidus]): pice nigrior; přen. o člověku zlém, bezbožném: hic niger est, hunc tu, Romane, caveto;
āter černý bez lesku, černavý, tmavý, šerý (proti albus): alba et atra discernere non posse; též přen.: smutný, nešťastný: dies ater (= nefastus).

165.

nōmināre vlastním jménem nazývati, jmenovati: insulae, quae Cyclades nominantur; filium ex patre;
appellāre osloviti někoho, nazývati ho, dáti mu čestné příjmí: amicum, regem, patrem patriae; Pompeius eo proelio imperator est appellatus;

nūncupāre nazvati věc, která ještě jména nemá, řádně a slavně vyhlásiti: res utiles et salutares deorum vocabulis. Nazývati Sokrata mudrcem jest: vocare; nazývati jej Sokratem jest: nominare.

166.

novus (proti antiquus) čeho dosud nebylo, nový, neobyčejný, neslýchaný, nenadálý, divný, proto často spojeno s inauditus: novum et inauditum scelus; nova res novota, novina; novis rebus studere po novotách bažiti, převratů vyhledávati; novarum rerum cupidus novot (převratů dosavadních řádův) žádostivý; homo novus povýšenec (jenž první rodu svého došel hodností kurulních);

recēns, entis (proti vetus) co ještě dlouho není, teprv nedávno, právě (jen) povstalo, ještě čerstvé, svěží jest: victoria, dolor; recentes milites (proti defatigati, defessi) = čerstvé vojsko, což rozeznávej od novi milites nováčkové, branci (tirones).

167.

nūper (z novo-per) před časy (o ději od přítomnosti daleko již vzdáleném): haec nuper, id est, paucis ante saeculis, medicorum ingeniis reperta sunt;

modo nedávno, právě teď (o bližší neb ještě zcela blízké minulosti): nuper homines eiusmodi, et quid dico nuper? immo vero modo ac plane paulo ante vidi.

168.

obsidēre (ob-sedeo vl. před čím seděti) = obsidione claudere: urbem město oblehnouti, obklíčiti;

oppūgnāre urbem dobývati, stékati; podaří-li se toto oppugnare, vznikne expugnare dobyti, vzíti; Carthago a multis imperatoribus obsessa, oppugnata, labefacta est.

169.

optāre (pův. něco za nejlepší [optimum] míti, sr. optio volba) přáti si, voliti; silnější jest: exoptāre;

cupere (sr. cupiditas) žádati; dychtiti po čem prudce, náruživě: **concupiscere;**

dēsīderāre toužiti po čem, pohřešovati;

expetere domáhati se, dožadovati se čeho, státi o něco: divitias, vitam beatam; res expetendae věci žádoucí (proti fugiendae); slabší jest:

appetere bažiti po čem: regnum;
velle (rád) chtíti, přáti si; vůli míti, chtíti čemu. Volēns dobrovolný, náchylný, milostivý; voluntās dobrá vůle, příchylnosť.

170.

ōrātiō (orare pův. mluviti) 1). mluva, řeč, schopnosť slovy myšlénky své pronášeti: ferae orationis expertes sunt; 2). umělecká řeč: Ciceronis; facultas oratoria dar řečnický; 3). sloh: pura;
sermō (serere pojiti) 1). rozmluva, hovor ve všedním, denním životě: sermonem conferre cum aliquo rozhovořiti se s kým, rozmlouvati; sermones hominum, vulgi řeči; 2). způsob ústního a písemného se vyjadřování: elegans, emendatus; sermo patrius jazyk mateřský;
lingua jazyk jakožto nástroj, kterým myšlénky své pronášíme, mluva, řeč (kterou který národ mluví proti řeči jiných národů): lingua Graeca, Latina loqui;
cōntiō řeč ve shromáždění lidu nebo před vojskem: contionari apud populum (milites) sr. též contio č. 42.

171.

ōrātor 1). řečník uměle vzdělaný, krasomluvný, jako Demosthenes, Cicero; 2). mluvčí nějakého vyslanectva, jednatel, vyslanec: Fabricius ad Pyrrhum de captivis missus est orator;
rhētor učitel výmluvnosti, jako Isokrates: rhetores dicendi praecepta tradunt.

172.

ōrdō řada, řád, pořádek (umělý neb uměle učiněný): arborum; též přen. řád, stav, třída: ordo senatorius (s přívl. amplissimus), equester (splendissimus) a plebeius (byly řády nebo třídy učiněné); ordines servare = v šiku, v řadě státi.
seriēs přirozený pořádek, řada (vnitřní souvislostí daná): series annorum přirozený postup let, jak léta po sobě jdou; series maiorum řada předkův (posloupnosť).

173.

ōstium (os) vl. otvor; vchod, vstup do zavřené místnosti, dvéře;
iānua domovní dvéře;
forēs veřeje, dvojité dvéře;
valvae dveřeň, nádherná křídla u dveří chrámův a palácův;
porta brána městská neb každá jiná veliká brána.

174.

pāgus venkovská obec, župa (i kmen v ní bydlící), kraj; sr. pāgānus vesničan, rolník (zvl. proti vojákům): Suebi centum pagos habere dicuntur;

vīcus ves, městys, dědina, skládající se ze dvorův a domů blízko sebe ležících: oppida vicosque incenderunt.

175.

palam (proti clam) zjevně, veřejně (u přítomnosti a před očima všech);

apertē (proti obscure) otevřeně, zřejmě, přímo, bez obalu (ničeho netajíc a nezastírajíc): nos, nos dico aperte, consules desumus;

līberē svobodně, prostomyslně, upřímně: Liscus dicit liberius;

pūblicē (proti privatim) obecně, jménem obce, nákladem obecním: sepeliri, ali.

176.

pārēre (téhož kmene jest parare vl. ku práci býti ochotným, dostaviti se) poslouchati z nutnosti (trvale), býti poslušným, poddaným: servus domino paret;

obœdīre (ob-audire) slyšeti koho neb čeho, poslouchati (na každý rozkaz, v každém jednotlivém případě), podrobiti se: praeceptis;

obtemperāre něčí vůli (s rozmyslem) se podrobovati, jí se spravovati, říditi: legibus, auctoritati;

obsequī býti komu po vůli z lásky a úslužnosti: precibus, voluntati;

mōrem gerere vyhovovati, po vůli býti z ochoty;

dictō audientem esse alicui o poslušnosti vojenské.

177.

pars, partēs díl, část, ve kterou se celek přirozeně dělí, pak i strana přirozená, oprávněná: optimatium, popularium;

factiō (vl. činění sr. facere cum aliquo společně s kým jednati, držeti): zlá, nepokojná, nedovolená strana, jež celku (obci) čelíc dohromady drží, aby mocí převládala, zvl. strana oligarchická: factio nobilitatis, paucorum; factiōsus stranník, jenž mocnou stranu politickou za sebou má; homo sēditiōsus revolucionář;

studium (studia) partium strannictví, reje (rejdy) strannické.

178.

parumper maličko, na chvilku, na okamžik (hledíc ku přestání činu): parumper audi;
paulisper nějakou (malou) chvilku, po nějakou chvíli (hledíc ku klidnému pokračování v činu): nostri paulisper impetum sustinuerunt.

179.

parvus (proti magnus) malý vůbec;
minūtus (proti grandis) vl. zmenšený, drobný, zakrnělý: imperatores (drobní) vejvodíci;
exiguus (proti amplus) skrovný, nepatrný, malý (obmezený mĕrou, číslem, velikostí atd.);
pusillus maličký, drobounký (maličkosť se směšné stránky berouc): epistula, testis.

180.

passus vl. dva kroky (= 5 římských stop): mille passus = římská míle;
gradus (pouhý) krok, kročej: gradus accelerare; přen. stupeň (hodnosti): gradus honoris, dignitatis; též: pevné postavení bojujícího: de gradu deici vl. vytištěnu býti z postavení výhodnějšího, pak: vyraženu býti z mysli klidné (= animo perturbari).

181.

paternus otcovský, otcův, po otci zděděný: bona, rura, odium;
patrius otcovský 1). co otci přísluší: patria potestas, animus patrius in liberos; 2). co od otcův (předkův) pochodí, i co vlasti (patria) náleží; též: domácí, národní, vlastenský: mos, ritus; sermo jazyk mateřský.

182.

patī trpěti, snášeti (neodpírajíc a neodmlouvajíc): paupertatem facile;
sinere prominouti něco lhostejně, dopustiti, dovoliti, nebrániti čemu, nechati: Suevi vinum ad se importari non sinunt;
tolerāre se silou a vytrvalostí snésti, přetrpěti, vydržeti, vystáti: labores militiae.

183.

pauper (z pau-[cus] a parĕre vl. kdo málo provedl, proti dives) nemožný, nemajetný, chudý (jenž, ačkoli větším jměním nevládne, přece má, z čeho by skrovně živ byl);
egēn(u)s nedostatek trpící, strádající, potřebný čeho, nuzný od čeho (jenž nouzi svou cítí sr. egestas);
mendīcus žebrácký, chudičký, od almužny žijící;
inops jsoucí bez pomoci, prostředků, jimiž by vůbec nějakého účelu dosáhl;
miser nešťastný, ubohý, bídný.
Také deminutivum někdy ponětí: „bídný, nuzný“ obsahuje: lepusculus, pisciculus, cenula.

184.

pāx (z koř. pac pojiti, pevniti) mír s nepřítelem ujednaný;
ōtium (proti negotium) 1). prázdeň, pokoj, klidný život soukromý nebo život povinností úředních prázdný: otio frui, in otio vivere; **otiōsus** prost prací (úředních);
2). pokoj, klid od (vnitřních) nepřátel (inimici a adversarii), čas pokojný, klidný: in otio esse nebo vivere.

185.

pecūnia (z pecus, pův. stav dobytka) peníze: magna, exigua pecunia mnoho, málo peněz; suma peněz: magnitudo pecuniae;
nummī peníze (jednotlivé mince): Cimona semper pedisequi cum nummis sunt secuti; aerārium pokladnice obecná; fiscus soukromá pokladnice císařská.

186.

peregrīnus (per-ager) cizozemský, z ciziny přišlý, přespolní, i kdo časem v cizině žije, cizí: rex, mos; peregrinari in aliena civitate v cizině cestovati, dleti;
aliēnus (proti suus) cizí, jinému (alius) náležející: cura rerum alienarum; alieni appetens, sui profusus; aes alienum (jen sing. vl. cizí peníze) dluhy; — pak i: nevhodný, nepříznivý, nepříležitý: alieno loco, tempore, non alienum esse videtur explicare;
externus (proti internus) vnější, cizokrajný, zahraničný, cizí (klade se jen o místě, zvl. ve smyslu zeměpisném): regiones externae, externa bona, commoda (smyslné) statky pozemské; externam religionem suscipere;

exterus (proti domesticus; nom. sing. není v užívání): vně jsoucí, cizozemský, zahraničný: nationes, gentes vně říše bydlící, tedy jen ve smyslu politickém (proti socii, provinciae).

187.

perniciēs (pernecare) úplná záhuba, zmar: perniciem moliri alicui;
pēstis zkáza, věc aneb osoba zhoubu působící: pestis civitatis; Clodius, pestis patriae;
pēstilentia nakažlivá nemoc, mor: gravi pestilentia conflictari.

188.

plūrēs (plura) více, větší počet (má do sebe moc komparativnou): plures libros scripsit; pluribus placuit = většina se usnesla;
complūrēs několik, někteří, dosti mnoho, nemálo a
plērīque velmi mnoho, přemnozí, většina (kladou se beze vší moci komparativné); plerique meministis přemnozí z vás se pamatují; alii plures a jiní ještě; alii complures několik jiných;
plūrimī nejvíce, nejmnozší, největší počet z celku.

189.

plūs více (komp. adj. multum jako subst. v singul.) klade se o počtu na otázku mnoho-li? plus pecuniae, virium; plus quam semel;
magis více, spíše, raději, o stupni na otázku jak velice? in dies magis te diligo; magis magisque;
amplius více, dále, déle, nadto, k tomu ještě (o přírůstku a přídavku): quid vultis amplius? Quid est, Catilina, quod iam amplius exspectes?
potius raději (volíc mezi dvěma předměty zvl. při malle, praestare, praeoptare): maluit honeste mori potius, quam turpiter vivere; superl. k potius jest potissimum.

190.

pœna (vl. výkupné) smír, náhrada, pokuta, trest vůbec: poenas repetere ab aliquo;
multa pokuta zvl. peněžitá: multam ferre non posse nemoci pokutu sehnati, složiti;

supplicium (supplex) vl. modlitba smírná při popravě i poprava sama; pokuta hrdelná, muka, trýzeň: supplicium sumere de aliquo;
castīgātiō domluva, důtka, trest (verbis nebo verberibus), aby se kdo polepšil.

191.

portāre vláčeti, těžké břímě nositi: grave onus;
ferre nésti vůbec; ferre et agere všeliké jmění (t. j. movité jakož i lidi a hovada) v plen a kořisť vzíti, kořisť unášeti a ubáněti;
gerere (intens. gestare) na sobě (míti) nésti (zvl. šat, zbraň, ozdoby): arma zbraň nésti, avšak arma ferre contra patriam; fortuna ita fert osud s sebou to přináší, tomu chce; avšak terra effert (řídčeji fert) fruges;
sustinēre (sub = vzhůru a tenere) vzhůru, do výše držeti: onus humeris, pak trpělivě snášeti: potentiam; zachovati, udržeti: dignitatem et decus.

192.

pōscere žádati čeho vůbec (dle práva a slušnosti): obsides;
dēpōscere rozhodně, důtklivě žádati, vymáhati něco; slabší jest
pōstulare (deminut. k poscere) požadovati, pohledávati čeho, táhnouti se k čemu (projevujíc slušné přání): auxilium, imperium; aditum žádati za slyšení; cum tempus necessitasque postulat;
flāgitāre (z koř. flag sr. flamma) doléhavě, úsilně žádati, domáhati se čeho: posco atque flagito;
exigere vymáhati, dobývati, vybírati (s úřední pomocí): vectigalia, pecuniam.

193.

possidēre býti vlastníkem, držitelem nějakého statku, v právním držení býti, držeti: agros, fines; držeti, chovati koně (psy) equos (canes) alere; slova dodržeti, slovu dostáti: fidem servare;
habēre míti vůbec;
tenēre jest silnější než habēre ukazujíc k síle a k prostředkům, jichž k trvalému udržení čeho jest třeba: tenuit cum Albino locum quendam inter disertos etiam Fulvius;
obtinēre udržeti, obhájiti čehosi proti odpůrcům: tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtinebas;
esse býti, míti v sobě neb do sebe co s abl. qual., aneb

esse, inesse in aliquo, jež se klade o vlastnostech duševných i tělesných: Iphicrates fuit et animo magno et corpore imperatoriaque forma; tanta indoles in Lavinia erat. — Inest in mentibus nostris insatiabilis quaedam cupiditas veri videndi.

194.

posthāc potom, budoucně (proti času přítomnému): posthac te non inultum dimittam;

posteā potom, po té, o události minulé, byť se o ní v přítomnosti vypravovalo: postea ex omnibus partibus impetum faciunt.

195.

potestās plná moc právní neb úřední: consularis, vitae necisque, pročež moc zákonitá;

potentia osobní moc (nabytá vážností neb zámožností), politický vliv, často moc bezprávná: Caesaris, triumvirorum;

vīs síla, moc (vnitřní moc, kterou kdo na jiné působí, je ovládá): maximam vim habere; též: násilí: ista quidem vis est; vi atque armis brannou mocí. Podle toho rozeznává se: potestas tribunicia, potentia tribunicia a vis tribunicia;

opēs moc (založená na penězích, vlivu), zvl. politická moc: Lacedaemoniorum, tudíž také moc válečná, vojsko, konečně i jmění, majetek.

196.

præda kořisť jakožto vzebraný majetek, plen, zisk (otroci, dobytek, peníze atd.);

manubiæ kořisť válečná quaestorem prodávaná i peníze za ni utržené (jichž částku obdrželo aerarium, částku imperator, zbytek rozdělován mezi vojíny); také: podíl jednotlivých vojákův na válečné kořisti (bit);

spolia opīma v. při v. spoliare.

197.

prædicāre (vl. důrazně říkati) chvalořečiti, veřejně velebiti: omnes Dionem liberatorem patriae praedicabant;

celebrāre vl. činiti hlučným a lidným a tím slavným; slaviti, vychvalovati: virtutem, laudes, nomen alicuius.

198.

pretium cena (věci prodajné), cena kupní, trhová: agri, mercis; operae pretium est stojí za práci, jest záhodno. — Vnitřní, duševní hodnota, výbornosť, výtečnosť jest: **virtūs, præstantia, dīgnitās.** — Velikou cenu, důležitosť přikládati, velice si čeho vážiti = multum tribuere alicui rei (= magni facere);

mercēs jest mzda za delší nějakou práci napřed smluvená a zasloužená, nebo nájemné za věc půjčenou, též: plat, žold: mercede conducere aliquem; mercennarius;

præmium (z prae-emere = napřed vzíti, vyznamenati): čestný dar za zásluhu, odměna, odplata: praemium proponere.

199.

prīmus první časem neb místem (pouhá číslice);

prīnceps (primus-capio vl. jenž první jedná) první důstojností i vážností, ten, jehož příkladu jiní následují: Hannibal primus in proelium ibat; princeps coniurationis (náčelník, hlava); principes civitatis přední, čelní (vlastnostmi duševními vynikající) mužové v obci nebo ve státě.

200.

prīvāre (vl. privum facere učiniti ojedinělým, odděliti od čeho) zbaviti čeho, odníti co, připraviti o něco (vůbec): vita, commodis;

orbāre (z orbus) někoho zbaviti toho, co jest mu nejmilejšího, nejdražšího: mater orbata filio, tali amico orbatus;

spoliāre (sr. spolia opīma zbroj vůdcem z vůdce nepřátelského svlečená, odění vzebrané, pročež spoliare vl. ze šatů svléci) vzebrati komu co, oloupiti jej z toho, co ho ctilo a zdobilo: corpus caesi hostis torque; aliquem regno paterno;

dīripere vl. rozebrati; drancovati, vybíjeti: urbes, castra, provinciam;

vāstāre ohněm hubiti, pustošiti a pleniti, v plen dáti: fines;

populārī vybíjejíc pleniti, drancovati: agros;

prædārī kořistiti, loupežiti a tak zisk míti.

201.

profundus (pro-fundus vl. dolů ke dnu jdoucí) hluboký, bezedný (jen o hloubce místní): mare;

altus (alere pův. dáti růsti) vl. vyrostlý; hluboký i vysoký, zvl. určuje-li se výška neb hloubka číslem: fossa tres pedes alta; — avšak: hluboká noc = multa nox; hl. ticho = summum silentium; hl. hlas gravis vox; hl. vzdělanosť summa nebo-li recondita eruditio, subtilis doctrina.

202.

prōmittere (vl. vypustiti) připověděti, přislíbiti (k žádosti, přání něčímu);

pollicērī (por-liceri) nabídnouti se čím, slíbiti co (sám od sebe a s ochotností): operam.

Pamatuj: pollicemur sponte, promittimus rogati.

203.

propinquī všichni, kdo blízce příbuzni jsou, blízcí přátelé;

cōnsanguineī } o bratřích a sestrách, zvl. však o národech a obyvatelích měst (soukmenovci); } **krevní přátelé**

cōgnātī } jakožto údové téže rodiny { s otcovy i matčiny strany

āgnātī } jakožto údové téže rodiny { se strany otcovy.

Pamatuj: patruus bratr otcův: strýc; avunculus bratr matčin: ujec; amita sestra otcova: teta (strýně); matertera sestra matčina: teta (ujka); patruēlis bratranec (s otcovy strany); cōnsōbrīnus sestřenec (s mateřské strany).

affīnēs příbuzní sňatkem, sešvagření; n. př. socer tchán, socrus tchyně; vitricus otčím, noverca macecha; gener zeť, nurus snacha;

necessāriī (subst. necessitudo tuhý svazek příbuznosti) kdo s někým těsně spojen jest svazkem trvalým, buď (vzdálenějším) příbuzenstvím, buď přátelstvím, obchody a p. (Collegae, patroni et clientes, familiares, sodales, amici).

204.

propter pro, k vůli (klade se o příčině skutečné): propter iniurias illatas;

ob pro, (o příčině myšlené) obmezuje se jen na určitá spojení: ob eam causam, rem; quam ob causam, rem;

causā za příčinou, k vůli, pro (znamená účel neb úmysl): amicorum causa; sui defendendi causa;

per pro, skrze (dopouštějíc nebo vadíc): per me licet = pro mne; per aetatem arma ferre non posse pro veliký věk nemoci zbraň nésti;

præ, = pro vytýká důvod závadný, vždy v myšlénkách záporných (zvl. při nemohu): prae lacrimis loqui non possum.

205.

prūdēns, entis (z providens vl. předvidoucí) zkušeností prozřetelný, rozumný, obezřelý, o tom, jenž jsa běhů lidských znalý snadno a bezpečně ku svým účelům vhodné prostředky volí, zvl. (jako prudentia) o státníku a právníku: vir in re publica prudens státník; vir in iure civili prudens občanského práva znalý;

sapiēns, entis, moudrý, jenž poznav pravdu i mravnosť podle nich smýšlí i jedná: sapientissimus ille Socrates;

sollers (ze sollus = totus a ars vl. všeumělý proti iners) prakticky způsobilý, obratný, důmyslný, vynalezavý, zručný: Archimedes, homo sollertissimus.

206.

pudor stud (před skutkem i po skutku), ostýchavosť: pudore adducti; moderator cupiditatis pudor est;

pudīcitia stydlivosť, cudnosť, čistota (zvl. o ženách): rara est concordia formae ac pudicitiae;

verēcundia uctivá ostýchavosť, jemná uctivosť, něžná šetrnosť: verecundia deorum; adversus regem; homo pudoris ac verecundiae particeps.

207.

pūgna (vl. pěstní [pugnus] boj) boj v každém toho slova smyslu;

prœlium bitva, boj nahodilý (srážka jednotlivých zástupů nebo všeho vojska): proelium committere boj svésti, počíti; hostes diuturnitate pugnae defessi proelio excedebant;

aciēs bitva řádná, boj sešikovaného vojska: Pharsalica; acie decertare svésti boj rozhodný;

certāmen zápas, v kterém potykači jeden nad druhého předčiti usilují: fit proelium acri certamine; certamen honoris et dignitatis;

dīmicātiō (dimicare) tuhý a nebezpečný boj, zápas, kde se život a jmění v nebezpečenství vydává: capitis, famae fortunarumque omnium;

bellum (celá) válka, vojna.

208.

pūgnāre bojovati,
proeliārī potýkati se, zápasiti vůbec o jednotlivých osobách i o vojskách, ať zbraní, ať slovy, aby zápasící nabyl vrchu: Castor et Pollux ex equis pugnare visi sunt; duae legiones in ipsis fluminis ripis proeliabantur; pugnant Stoici cum Peripateticis;
cōnflīgere potkati se s někým polem, vražedně bojovati, aby zničil nepřítele: cum aliqo armis;
dēcernere rozhodnouti něco bojem, bojovati, až jedna strana podlehne: acie instructa decernendi potestatem Pompeio fecit;
dīmicāre prudce o vítězství (nebo život) bojovati, potýkati se: cum sub oculis omnium ac pro castris dimicaretur;
dēcertāre potýkati se až do rozhodnutí, svésti boj rozhodný: cum duobus de imperio in Italia decertatum est, Pyrrho et Hannibale.

209.

pulcher pěkný, krásný (ve smysle krasovědeckém a mravném): urbs; uva quid aspectu pulchrius?
fōrmōsus (obyčejně o osobách) tvárný, sličný: puer, virgo;
venustus (Venus) ladný, spanilý, půvabný, vnadný: venustus corporis motus; oculis venustis krásnooký;
amœnus líbezný, půvabný, rozkošný, příjemný (o krásách přírodních): loca, regio. Umění pěkná, svobodná, krásné vědy, nauky svobodné: artes litteraeque, artes bonae, optimae, liberae, liberales, ingenuae, honestae;
speciōsus zevnějškem svým nápadný, úhledný, spanilý, též: leskavý, mámivý: titulus, vera potius quam dictu speciosa.

210.

pūnīre, však obyčejně poena afficere jest trestati vůbec; poenas dare býti trestánu, pokutovánu;
animadvertere in aliquem z moci úřadní kárati, trestati nebo pokutovati koho: Cicero in coniuratos indicta causa animadvertit;
castīgāre (sr. castus cudný, čistý) kárati, domlouvati, trestati (k napravení toho, jenž chybil); významu: násilně trestati nabývá castigare teprve spojeno-li n. př. s verberibus a p.;

multāre pokutovati, pokutu uložiti, kterou kdo na penězích neb jiném majetku trestán bývá, aby učiněnou škodu nahradil: pecuniā (agris, damnis).

211.

quiēs klid, pokoj (jehož kdo umdlen jsa a seslaben hledá, aby se opět posilnil): tranquillus ad quietem hic locus est; odpočinek noční: in quiete, per quietem ve spaní;
requiēs odtucha, odpočinek, zotavení (po práci a namáhání): requiem quaerere ex gravibus negotiis;
tranquillitās (vl. bezvětří, tišina na moři) klid mysli z vnitřní spokojenosti vzešlý, spokojenosť: animi.

212.

quondam (sr. quidam, tedy vl. quodam tempore) někdy, kdysi, před časy (o ději minulém, jehož určitěji označiti nechci neb nemohu): fuit, fuit quondam in hac re publica ista virtus;
ōlim (sr. ollus, olus = ille, tedy = illis temporibus proti nunc) jindy, kdysi, před časy, za starodávna i: jednou, někdy (o dávné minulosti i o budoucnosti): olim fuit rex; non si male nunc, et olim sic erit;
aliquandō (proti nunquam) někdy, jednou, po nějakém čase (o době každé): aliquando dies illucescet. Aliquando samostojící aneb s tandem = konečně jednou.
Říman vyjádřuje svou dobu (a její poměry) slovem nunc (a hic), starší dobu řeckou, jemu i vzdálenou: ille, olim = illo tempore; hic: ille = nunc: olim. Ut populi Romani honores quondam fuerunt rari, nunc autem effusi sunt, sic olim apud Athenienses fuisse reperimus.

213.

rēgius králův, králi náležející i od něho pocházející, královský: regia potestas, donum regium;
rēgālis krále důstojný, králi příslušný, královský: ornatus regalis;
rēgiē po královsku, násilně: crudeliter et regie imperare.

214.

rēgnāre (intrans.) králem býti, kralovati, vladařiti, vlásti neobmezeně: Romulus Romae regnavit quadraginta annos;
regere (trans.) spravovati, říditi, vlásti čím: equum, civitatem, gubernator navem regit;

gubernāre (skutečně neb jakoby) kormidelníkem býti, vlásti čím: solus Sulla rem publicam regebat orbemque terrarum gubernabat;
dominārī (in aliquem neb in aliquo) jako neobmezený pán rozkazovati, panovati násilně, na pána hráti (proti servire): dominari illi volunt;
imperāre (míti imperium) veleti, rozkazovati vyšší svou obyčejně vojenskou mocí: superbe et crudeliter imperare;
præesse býti v čele, velitelem, správcem býti, vésti co: oppido, exercitui, classi;
moderārī vl. mírniti, v pravých mezích nebo na uzdě držeti, ovládati: equum, linguam;
prīncipātum tenēre náčelnictví míti (ať stát ať jednotlivec): totius Galliae.

215.

rēgnum království, též neobmezená samovláda: regnum appetere;
imperium nadvláda: orbis terrarum, zvl. vrchní velitelství vojenské: cum imperio esse = s mocí velitelskou; imperia magistratusque nejvyšší úřady vojenské i občanské;
dominātiō, dominātus panství neobmezené, násilné (výraz latinský za řidší tyrannis, jakož i dominus, rex místo tyrannus se klade): unius, Dionysii.
Regnum: imperium: dominatio = regnare: imperare: dominari.

216.

relinquere za sebou nechati, zanechati, zůstaviti něco (co jsem dříve měl): signa; urbem odejíti z;
dēserere (de-serere = rozpojiti) nevěrně opustiti, ostaviti (své povinnosti se zpronevěřujíc): amicos, exercitum; loca deserta pustiny;
dēstituere (de-statuere stranou, pryč od sebe postaviti) bez pomoci (a ochrany) ostaviti: aegrotum, vulneratum; destituta navigia lodi ztroskotané;
cēdere z místa odejíti, odebrati se: Romā, patriā;
dēcēdere říká se o úřednících, kteří, kdy čas jejich úřadování prošel, z provincie odcházejí: de, ex provincia.

217.

repente náhle, nenadále, najednou (jinak než se očekávalo): repente hostes ex omnibus partibus advolaverunt;

subitō (sub-ire) nenadále, z čista jasna, rázem (o tom, čeho se kdo nenadál); subito timor exercitum occupavit; subito dicere bez přípravy, z patra.

218.

rēs gesta skutek, čin válečný: rem bene (male) gerere šťastně (nešťastně) bojovati, válčiti.

Sláva, kterou kdo maje imperium ve válce (rebus gestis) získá, jest obyčejně **glōria**; chvála, pochvala, uznání, česť, jíž se dostává občanským úředníkům (magistratus v užším smysle), kteří čestné úřady (honores) zastávají, jest **laus**; in summam gloriam pervenire; nemo, qui fortitudinis gloriam consecutus est insidiis et malitia, laudem est adeptus.

219.

rēs publica (vl. záležitosť obecní) obec (pospolitá), stát, země co do své správy a ústavy, do svých záležitostí, pročež někdy i ve smyslu těchto se klade: libera; rem publicam administrare, ad rem publicam accedere;

cīvitās (civis) 1). obec, občanstvo, a že stát z občanů jest složen, i stát sám: omnes civitates Graeciae; 2). právo občanské: ius civitatis civitatem alicui dare et adimere; v. též ius.

220.

rīpa břeh řeky: ad ripam Rheni fluminis;

lītus (z linere oplachovati) břeh mořský, nábřeží; litore naves arcere nedati jim přistáti;

ōra (z os, oris vl. kraj) kraj přímořský; ora maritima pomoří, přímoří (i pomořané).

221.

rogāre (z koř. reg vl. někoho vzpřímiti, povzbuditi n. př. legem = navrhnouti) žádati, prositi zač; silnější jest

ōrāre (ōs, ōris vl. mluviti [sr. orator, oratio]) prositi, prosbu předkládati, doprošovati se: rogo te atque etiam oro; ještě silnější jest

obsecrāre zapřísahati koho skrze vše, co mu svatého (sacer), snažně prositi: orare atque obsecrare;

obtēstārī úsilně prositi (bohů se dokládajíc): per omnes deos te obtestor;

implōrāre vzývati slzíc (p l o r a r e), úpěnlivě žádati zač: m i s e r i c o r d i a m, a u x i l i u m, zvl. d e o s;
supplicāre (p l a c a r e) pokorně prositi: a l i c u i p r o a l i q u o;
precārī (p r e x) prosebně vzývati, modliti se k bohům zač: d e o s, a l i q u i d a d i i s;
petere domáhati se čeho buď prosíc buď žádajíc, usilovati oč, hledati čeho: p r a e m i a, p a c e m a r e g e, s a l u t e m f u g ā.

222.

rūrsus, r ū r s u m (r e - v e r s u s) opět, zase, naproti tomu (značí střídání dvou různých dějů): r u r s u s, c u m i n e u m l o c u m, u n d e e r a n t e g r e s s i, r e v e r t i c o e p e r a n t;
iterum po druhé: s e m e l a t q u e i t e r u m, c o n s u l i t e r u m;
dēnuō (d e - n o v o) znova, na novo (když děj, jenž přestal, opět počíná, se opakuje): i m p e t u s d e n u o f i t;
dē integrō docela znovu, opět od začátku (se silou neocháblou): a c r i u s d e i n t e g r o c o o r t u m e s t b e l l u m.

223.

rūsticus venkovský, selský (proti městu a jeho uhlazenosti): r e s r u s t i c a hospodářství; v i t a r u s t i c a (proti u r b a n a) život venkovský, selský; tedy: sprostý, hrubý, troupský, řídčeji ve smyslu dobrém: prostý, nelíčený;
rūsticānus jenž druhdy s venkovem do styku přicházívá (lahodnější slovo nežli r u s t i c u s), vesnický: v i t a r u s t i c a n a pobyt venkovský; C. M a r i u s, r u s t i c a n u s v i r (na venkově vyrostlý, prostý rolník), s e d p l a n e v i r;
agrestis vl. na poli nebo na venkově žijící a proto jemnějšího vzdělání nemající, selský, surový, hrubý: h o m o a n i m o a g r e s t i a c d u r o; v i t a a g r e s t i s (s příhanou);
rūsticitās (proti u r b a n i t a s) selskosť v mravech i v chování.

224.

sacer (z verb. s a n c i r e, odkudž i s a n c t u s proti p r o f a n u s) bohu některému jako majetek posvěcený, posvátný, svatý: i n s u l a s a c r a A p o l l i n i s; avšak též bohu podzemskému v pokutě propadlý: s a c e r e s t o proklet buď! a u r i s a c r a f a m e s po zlatě touha kletá;
sānctus pod ochranu bohů postavený, bohulibý, nedotknutelný, svatý: i u r a e r u n t s a n c t a g e n e r i h o m i n u m a g r e s t i; o lidech: bezúhonný, poctivý: v i r, h o m o, m o r e s;
sacrōsānctus svatosvatý, svatý a nedotknutelný: t r i b u n i p l e b i s;
augustus veleslavný, posvátný, velebný: t e m p l u m, l o c u s.

225.

salūber = sanitatem afferens zdravý, zdraví prospěšný: loci alii sunt salubres, alii pestilentes;
salūtāris = salutem afferens spasitelný, blahodárný, prospěšný: cultura agrorum hominum generi salutaris est;
salvus = salutis particeps zdráv, zachovalý, neporušený: salvus atque incolumis.

226.

saltem aspoň, nejméně (oznamujíc sestup od vyššího k nižšímu): eripe mihi hunc dolorem aut minue saltem;
quidem (příklonné) tak právě, jistě, aspoň (slovo, za nímž stojí, důrazně vytýkajíc aneb je omezujíc): mihi quidem hoc verum esse videtur;
certē jistě, přece, přec alespoň (tvrdíc): res fortasse verae, certe graves;
minimum (proti summum): nejméně, při nejmenším (u číslovek): duo minimum comites; ne minimum quidem ani dost málo, dokonce nic; non minimum nemálo; parum příliš málo, nedosti, nehrubě; aut aneb aspoň, nebo přece (obsahuje něco méně důležitého): cuncti aut magna pars.

227.

sanguīs, inis krev v těle tekoucí;
cruor (z koř. cru, odkudž i crudus surový a crudelis) krev z těla (z rány) se řinoucí. — Krvavá bitva proelium atrox, grave, řidčeji: cruentum.

228.

schola (pův. prázdeň) vyšší (vědecká) škola: scholam frequentare, scholas habere učené výklady míti (říká se o mudrcích);
lūdus škola nižší, začáteční (kde učení spíše hrou „ludus" jest): ludus discendi, litterarum; ludi magister; ludus gladiatorius, militaris.

229.

scientia (jen v sing.) vědění, vědomosť, znalosť, známosť: iuris;
doctrīna (pův. vyučování: puerilis) vyučováním (docere) a cvičením zjednaná vědomosť, učenosť, učená vzdělanosť: homo omni doctrina eruditissimus; plur. doctrinae nauky, vědy filosofické;

ars umění, věda, soustava vědecká: aliquid ad artem et praecepta revocare, arte concludere uvésti v soustavu; v plur. umění krásná, nauky svobodné, vědy ve smyslu vyšším: optimarum artium studium;
dīsciplīna vyučování, učení, zvl. pak jednotlivý (praktický) vědecký předmět učebný: iuris civilis, militiae, discendi; disciplinae vědomosti pro život praktický, proto: progredi in aliqua disciplina;
lītteræ v. při eruditus. — Krásná umění v. při sl. pulcher.

230.

scīre (proti nescīre) vědění, vědomí míti čeho (na základě paměti a rozumu), věděti, uměti něco: Socrates scire se nihil profitebatur; linguam Latinam scire neboli **didicisse** latinsky uměti; certo sciri nihil potest všechno z částky poznáváme;
nō(vi)sse (proti ignorare) zkušenosť, vědomosť míti (na základě názoru a pozorování), znáti, věděti: ne de facie quidem nosse ani dle pohledu neznati. — Víme (o historických událostech): accepimus (a patribus); máme písemné o nich zprávy, jest paměti podáno: memoriae neboli memoriā traditum est.
Vědomě sciens ac prudens; nevědomě, nevědomky insciens et imprudens; nevědomý, neznalý: īnscius imperītusque (trvale).

231.

scrīptor spisovatel, prosaik, a to obzvláště = scriptor rerum gestarum;
auctor původ, původce (tvrditel, jistitel); hodnověrný svědek, zvl. svědek historický, dějepisec: rerum Romanarum.

232.

sententia mínění o důvody se opírající, úsudek, zdání: meā sententiā po mém mínění; ex sententia podle přání; ex animi sententia = podle nejlepšího vědomí a svědomí, dle přesvědčení srdce mého;
opīniō domnění, domněnka (vzešlá z osobního domyslu), soukromé mínění: falsa; error opinionis; opinio praeiudicata = domnění napřed pojaté, předsudek; pověz, co myslíš: dic, quid sentias; avšak: pověz své pravé mínění: dic, quod sentis.

233.

sententiam dīcere mínění své pronésti, pověděti, v ten smysl se vyjádřiti, říká se o senatorech;
sententiam ferre (sc. in urnam = do osudí) rozsudek vynésti, o soudcích;
suffrāgium (sub-frango vl. úlomek, střepina) **ferre** (sc. in urnam) hlasovati, odevzdati hlas, říká se o občanech v komiciích.
tēstārum suffrāgia = soud střepinný (t. zv. ostracismus);
suffrāgārī vl. svým hlasem koho podporovati, pak vůbec podporovati koho, přimlouvati se zaň.

234.

sequī za někým se bráti, následovati: sequi vestigia; aliquem amicitiae causa; z toho jde, plyne: sequitur, ut; ex quo efficitur, ut;
succēdere nastoupiti na místo něčí, vystřídati se s kým: recentes succedunt defessis; rex succedens král nástupce.

235.

servus otrok, parob, jenž jsa politicky bezprávný svému pánu (dominus) úplně jest podroben (femininum jest ancilla): servi ancillaeque domini iussu discesserunt;
famulus sluha, čeledín, jenž jest účastníkem a členem rodiny (znamená služebnosť mírnější z časů patriarchálních). Všichni famuli činí familii = čeleď, služebnictvo, jejímž pánem jest erus;
mancipium otrok, pokládá-li se za majetek a zboží, jež může majetník dáti i prodati;
minister pomocník, sluha, svobodný avšak vyšší osobě nebo vládě podřízený muž, jejíž přání a rozkazy plní: magistratus legum sunt ministri (vykonavatelé).
Úřední osoby (magistratus) měly veřejné, státní sluhy: **appāritōrēs** (což byli: scribae, lictores, viatores, praecones: úřadníci nižší).

236.

simul (jednou a touže dobou) zároveň, najednou: cum corporibus simul animos interire nego;
ūnā (na téže cestě, na jednom místě) spolu, společně: una iter facere;
pariter (stejnou silou) stejně, rovně, tolikéž: studia litterarum pariter cum aetate crescunt.

237.

simulācrum (similis) podoba, obraz (o dílech plastických i malířských), zvl. socha božská, modla;
statua socha člověčí zvl. z kovu ulitá: statuam alicui ponere;
imāgō podoba, obraz originálu odpovídající, proto imago ficta poprsí, imago picta podobizna;
effigiēs umělé dílo plastické a věrný (expressa) obraz skutečnosti, podoba, podobizna.
Umění výtvarná: artes, quae versantur in rerum imaginibus (simulacris) effingendis.

238.

simulāre tvářiti se, stavěti se, předstírati, jakoby co bylo, čehož není: morbum; simulat se aegrotum esse dělá se nemocným;
dissimulāre zatajovati něco, dělati, jakoby něčeho nebylo, ježto jest: morbum; dissimulat se aegrotum esse dělá se zdravým. — Quae non sunt, simulo; quae sunt, ea dissimulantur;
mentīrī (vl. něco si vymysliti [mens, tis]) úmyslně lháti; povídám-li, co mně kdo nalhal, dále, věře zprávě nalhané, jest to: mendācium dicere; mendācium oculorum optický klam.

239.

solēre s inf. obyčej míti vůbec, projadřuje opakování děje inf. vyjádřeného a překládá se časoslovy opakovacími: solebat dicere říkával, soleo flere plakávám; quod fere quotannis accidere solebat co se přiházívalo (někdy překládá se také adv. často, obyčejně, rád);
cōnsuēvī zvykl jsem, jsem navyklý (činím něco z náklonnosti) s inf.; i zde překládá se inf. časoslovy opakovacími: quod plerumque accidere consuevit co se obyčejně stává, přiházívá; qui eo mari uti consuerunt kteří se plavívají.

240.

stella (ze sterula) jednotlivá hvězda: Jovis, Veneris; stellarum inerrantium maxima multitudo est;
sīdus souhvězdí, shvězdění zvl. ve smyslu astrologickém, pokud v lidské běhy působí: sidus Vergiliarum; sidera natalicia notare; nox sideribus illustris hvězdnatá noc.

241.

suscipere (proti recusare) nesnadný nějaký úkol dobrovolně a nepovinně na se vzíti, přijati, podjati se čeho, podvoliti se k čemu: officium, laborem, munus;
recipere něco jako závaznou povinnosť (k něčí prosbě, rozkazu, dle úmluvy a p.) na se vzíti, převzíti, přejati: ego in hoc iudicio Siculorum mihi causam receptam, populi Romani susceptam esse arbitror. — Recipimus rogati, suscipimus ultro.

242.

tacēre mlčeti, nemluviti (= non loqui). Num negare audes? quid taces?
silēre (= silentio uti, silentium tenere) ani zvuku ze sebe nevydávati (důraznější nežli tacere); též trans. scelus siletur a přen. silent leges inter arma.

243.

tam tak, tak velice, tou měrou klade se u adjektiv a adverbií (o stupni): Achilles tam fortis erat, ut...;
ita u verb = tak, tou měrou, tím způsobem: ita agere, respondere, dicere;
tālis takový, tak výborný, znamenitý, nebo: tak hanebný, bídný.

244.

tandem konečně, o události, která po dlouhé době a po dlouhém očekávání nastane: tandem (aliquando) desine; často v důtklivých otázkách: medle, pro živý svět: quousque tandem abutēre patientia nostra?
dēmum teprv, o tom, co později se přihazuje, než se státi mělo neb mohlo: nunc demum venis?
postrēmō konečně, posléz, o události, která pořadím poslední se stane;
dēnique konečně, naposled, uzavírajíc výčet (primum, deinde, post, tum, denique [postremo]);
tum dēmum tu, tehdy teprv;
tum dēnique konečně pak.

245.

tegere k ochraně a bezpečnosti pokryti, chrániti: bestiae coriis tectae; corpus pallio tegere;
operīre přikryti, pokryti, aby něco zastřel, zaslonil: capite operto; summas amphoras auro operire.

246.

tempus čas (vůbec), doba a zvl. v plur. poměry, okolnosti časové (často: zlé časy, doby povážlivé); tempore dato za vhodné příležitosti; suo (alieno) tempore v pravý čas, v čas, vhod (nevčas, nevhod); pro tempore jak se dalo, podle okolností; homo ut temporibus illis doctissimus na onen čas veliký učenec;
ætās v. t.;
diēs (sr. diu) prodlení, délka času, den: dies me deficiat;
pūnctum temporis okamžik;
mōmentum rozhodný okamžik.

247.

terra 1). země (jako hmota a živel proti nebesům, vodě, vzduchu, ohni a podb.): terra marique; terra effert fruges; 2). jednotlivá země, krajina zvl. v plur. ultimae terrae; 3). svět: terra se movet (movetur); terrae motus. (rozeznávej: terrestris na zemi, pevnině jsoucí: pugna [proti navalis] a terrēnus zemnatý, hliněný: vasa);
tellūs země (básnicky);
humus země jakožto nejnižší částka světa vidomého (sr. humilis při zemi jsoucí, nízký): humi stratus, humi iacēre, prosternere;
solum pevná půda zemská: solo aequare s prstí srovnati; (patriae) solum mutare.

248.

timēre (sr. timidus zbabělý) báti se nebezpečenství ze zbabělosti a slaboty: hostem, mortem;
metuere obávati se z opatrnosti (nebezpečenství znajíc): malum impendens, insidias;
verērī (reverērī) ostýchati se, v úctě míti: parentes, deum;
pavēre chvěti, třásti se strachem, lekati se, býti malomyslným;
trepidāre úzkostlivě sem tam pobíhati: totis trepidatur castris;
reformīdāre děsiti se;
horrēre hroziti se, trnouti;
angere vl. súžovati; soužiti, hnísti. — Podobně se rozeznávají:
timor bázeň, strach;
metus obava možného zla;
verēcundia úcta;
pavor chvění se, leknutí, úžas;

trepidātiō poplach neb úzkostlivý zmatek;
formīdō nejvyšší stupeň strachu, poděšenosť (formidines strachy, hrůzy);
horror hrůza;
angor úzkosť, sklíčenosť.

249.

tōtus celý, všechen jakožto jednosť (a úplnosť) všechny části v sobě obsahující: toto orbe terrarum;
omnis každý (bez výjimky), všeliký, veškeren, celý, takže nikdo (nic) neschází (proti nemo, unus, aliquot): Gallia est omnis divisa in partes tres; ad unum omnes všichni do jednoho;
ūniversus (unus-verto vl. v jedno obrácený) veškeren, všecek (všechny části v celek spojujíc, proti singuli): mundus, proto universum vesmír;
cūnctus (z co-iunctus, vl. těsně [con] spojený [iunctus]) všechen dohromady, veškeren, plur. cuncti všichni (vesměs, celkem), myslíc je pospolu a spojené proti dispersi; cuncta terra, cunctis viribus;
integer (in-tango vl. nedotknutý) neujatý, neoslablý, bez úrazu, škody neb úhony prázdný, úplný: inferior pars pontis integra remanebat; signum integrum pečeť neporušená;
incolumis neporušený, bez pohromy, beze ztráty, zachovalý: legio, navis, exercitus.

250.

trāns (proti cis) flumen za řekou, s druhé neb oné strany řeky a jí se dotýkajíc;
ūltrā (proti citra) flumen za řekou, na druhé straně, avšak jsouc buď více buď méně od ní vzdáleno.

251.

trānsfuga zběh, přeběhlec, úskok, jenž z vrtkavosti nebo z lehkomyslnosti své opustí a ke druhé straně přejde (buď aby svůj stav polepšil aneb život zachránil);
perfuga zběh, poběhlec (v horším smyslu), jenž se stává zrádcem své strany.

252.

tribūtum daň přímá, kterou odvádí občan státu: imponere, conferre;
vectīgal (veho) daň nepřímá, clo, důchody (které vybírali publicani): vectigalia acerbe exigere násilně vymáhati; sem

náleží: portōrium clo přístavní, decumae desátek z obilí (jež dával ager publicus), scrīptūra pastevné z pastvy a lesův; pūblicānī byli hlavní nájemci těchto státních důchodův;
stīpendium (ze stipi-pendium) poplatek, daň: pendere; též plat vojenský, žold; militibus dare, i služba vojenská: stipendia facere a merere (= militare).

253.

tuērī hleděti čeho, ostříhati, chrániti od možného nebezpečenství: fines ab incursionibus hostium; tūtārī chrániti vdov a sirotků (tūtor poručník; tūtēla poručenství, ochrana);
dēfendere hájiti, brániti, chrániti od nebezpečenství a útoku skutečného (již nastalého): ab iniuria; deos ab hoste; bellum illatum defendere; defensor obhájce soudní;
servāre zachovati, zachrániti, spasiti (v nebezpečenství), dáti komu uniknouti: integrum incolumemque servare; aegre per manus tractus servatur;
cōnservāre o přemožených nepřátelích: při životě zachovati, ušetřiti, na milosť přijati: Quos omnes conservatos Caesar domum dimisit;
vindicāre (sr. vindex ochránce, mstitel) spravedlivé ochrany popřáti, ochrániti, obrániti: libertatem.

254

tūtus (tueor vl. na očích míti, chrániti) objektivně: chráněný, bezpečný, jistý od nebezpečenství: locus, portus; in tuto esse;
sēcūrus (se-cura) subjektivně: bezstarostný, za bezpečna, jista se pokládající: hostes securi et soluti erant;
certus (z cerno vl. rozhodnut): jistý (proti pochybnostem), spolehlivý, hodnověrný: amicus, nuntius; o věcech: jistý, bezpečný, nepochybný: res; pro certo affirmare bezpečně, s určitostí tvrditi.

255.

ūltimus (proti proximus) vně nejdalší, nejzazší, nejvzdálenější (počínajíc od nás jako z východiště): fines, terrae; ultima Thule;
extrēmus (proti medius) krajní, poslední, nejzazší (o krajné částce nějakého prostoru ze středu počínajíc): oppidum; extrema urbs nejzazší část města; in extremo libro na konci knihy;
postrēmus (proti primus) nejzazší, nejzadnější, poslední (pořadem): postremus venit, primus abiit;

suprēmus vl. nejvyšší, přen. poslední, konečný (zvl. o konci života): diem supremum (vitae) obire;
summus nejhořejší, nejvyšší: mons (proti imus) témě hory, pročež přen. o důstojnosti (proti infimus): summi infimi = vysocí, nízcí; summo loco natus z rodu vznešeného.

256.

ūltrō sám od sebe, samochtě, samoděk, o své ujmě (nejsa nikým ponuknut ani vyzván): ultro bellum inferre počíti válku útočnou;
meā, tuā, suā sponte ze své síly, z dobré vůle, na svůj vrub (t. j. bez cizí pomoci): omnia, quae feci, mea sponte feci;
meā, tuā, suā voluntāte s dobrou a svobodnou vůlí, dobrovolně, rád (nikoli z bázně, nutnosti nebo slabosti): alii populi voluntate, alii metu iugum acceperunt.

257.

urbs každé (obyčejně větší) město (i s budovami) zvl. Řím jako město hlavní a střediště říše římské: urbs Roma.
Athenae caput Graeciae hl. město Řecka;
oppidum místo pevné, zvl. menší město venkovské (k ochraně otevřené roviny): oppidum opere munitum.
Říká-li se o témže městě urbs a oppidum, klade se urbs ve smysle politickém, oppidum hledíc k jeho opevnění.
Město (občanstvo) konalo slavnosť: civitas diem festum egit.
Řím započal s Poeny válku: Romani (neboli populus Romanus) bellum Poenis intulerunt;
Urbs jest též město hledíc k jeho výhodám n. př. k vzdělanosti, proto:
urbānus ušlechtilý, vzdělaný, jemný, avšak
oppidānus maloměstský.

258.

ūtī užívati, používati čeho vůbec: armis, equis, auxilio; uti bono patre míti;
fruī z něčeho požitek míti: pace; Hannibal cum victoria posset uti, frui maluit;
ūsūrpāre (usu-rapere) uvésti něco v užívání, v obyčej, ve skutek: hoc genus poenae in improbos cives;
adhibēre (ad-habere vl. přivzíti k čemu) aliquid užívati čeho (jako prostředku k určitému cíli), upotřebiti, přibrati koho k čemu: adhibere ad consilium; locorum peritos adhibere.

259.

uxōrem ducere (sc. domum) za manželku pojati; in matrimonium ducere oženiti se: Cicero Terentiam uxorem duxit; uxorem habere býti ženatým;
nūbere (vl. zahaliti se) vdáti se za muže: Fulvia Antonio nupsit; nupta snoubenka, žena; matrimonio iungi říká se o obojí straně.

260.

vacuus prázdný (co plným býti může) bez příhany: curis prázden (těžkých) starostí; vacuum facere vyprázdniti; domus pána nemající;
inānis prázdný o tom, co by obsah a cenu míti mělo: vas; domus prázdný, pustý dům; přenes. daremný, jalový, planý: cupiditates, verba.

261.

valetūdō vl. zdraví (dobré i nedobré): valetudine tenui (proti firma) esse býti zdraví chatrného; valetudine affectus nemocný; valetudine impeditus;
sānitās zdravý rozum (= sana mens): ad sanitatem reverti;
salūbritās zdravosť, zdravota, přirozená povaha zdraví něčímu prospěšná: loci; caeli (podnebí).

262.

verbum jednotlivé slovo jakožto část myšlénky, proto = propověď, pořekadlo (proverbium): vetus verbum sc. est s acc. c. inf.; verba facere řečniti, mluviti;
vocābulum jméno, slovo (jako částka mluvy): vocabula facere nová slova tvořiti;
vōx (vocare) ústní propověď, vášnivý výrok, výkřik, hlas: nulla vox audiebatur; vox magnifica hrdé slovo n. př. civis Romanus sum;
dictum (vtipný) důmyslný výrok, jadrná výpověď (i písemná): dictum Catonis. Známý výrok Homerův: Homeri nebo Homericum illud.

263.

vestis (jen sing.) kollektivně: šatstvo, roucho, oděv: vestem induere; vestis stragula přikrývka, koberec;
vestītus též kollektivně: oděv, oblek, který kdo na těle má: corporis;

vestīmentum část oděvu, šat: mutare převléci se. Vestem mutare = převléci se v šaty smutečné (proti ad vestitum suum redire odložiti smutek a obléci zase šat obyčejný); avšak: šat smutečný: **vestis sordida**;
amictus (z am[b]-icere) svrchní roucho, které se přehazuje na vestitus; jednotlivý jeho kus jest amiculum: se amicire amiculo přiodíti se pláštěm;
tunica spodní roucho vlněné, košili podobné;
toga národní šat římského občana v míru nošený;
sagum plášť vojáka římského v poli;
palūdāmentum plášť vůdcovský.

264.

vetus (proti recens) starý, co dlouho již trvalo a dosud (aspoň ve svých následcích) trvá: navis, amicitia; veteres scriptores dicunt (praes.!) stojí v jejich spisech psáno; častěji s příhanou: vetus accusator vycvičený, vychytralý žalobce; veterāni (sc. milites) vysloužilci;
antīquus (proti novus) starodávný, bývalý, dávný, zašlý (co dříve bylo a již není): antiqui Aegyptii; antiquissimis temporibus v dávném starověku; antiqui scriptores dixerunt (perf.!); často říká se pochvalně: homines antiqui muži starosvětští, homines antiqua virtute et fide muži starého, dobrého zrna;
vetustus dlouhým trváním sestárlý (téměř jen o věcech) s vedlejším ponětím výbornosti a ctihodnosti: disciplina, hospitium;
prīscus starodávný, s vedlejším významem ctihodnosti: prisci mores, p. severitas;
prīstinus předešlý, dřevný, dřívější, někdejší (proti stavu nynějšímu [horšímu]): pristina laus belli někdejší osvědčená sláva válečná, in pristinum (sc. statum) restituere;
senex (grandis natu) starý, stařičký;
obsolētus zastaralý, zvetšelý: verba, vestis;
inveterātus zastaralý, vkořeněný: consuetudo, malum.

265.

via (vehi) konkret. cesta, dráha, silnice, po které se chodí nebo jezdí, i ulice městská: Appia via; viam facere cestu zříditi;
iter (ire) vl. chůze, obyčejně abstrakt. cesta, pouť, jízda, plavba, pochod, který kdo koná: iter pedestre; magnis itineribus dlouhými pochody; iter conficiebamus pulverulenta via.

266.

vīcīnus (vic-us) soused podle domu a dvoru, soused jednotlivého člověka: patres nostri vicini sunt;
fīnitimus (z fines) soumezný, pomezný, hraničný soused (v sousední obci nebo zemi bydlící; pojem zeměpisný): Galli Germanis finitimi sunt.

267.

vidēre viděti vůbec, zvl. z blízka;
cernere (pův. rozeznávati) dobře, zřetelně viděti (takže předměty náležitě rozeznávám): nos ne nunc quidem cernimus ea, quae videmus.
Pamatuj videre ve významu 1). opět viděti: filium; 2). dožiti se: diem; multas victorias aetas nostra vidit;
spectāre pohlížeti nač (klidně a pozorně, chtíc něco viděti a p.), dívati se čemu: ludos; nos, qui haec spectavimus, nihil novi vidimus.

268.

vincere nepřítele v boji (odpůrce ve při) překonati, poraziti, zvítěziti: veni, vidi, vici;
superāre býti přednějším, předčiti, předstihnouti, přemoci (něco obtížného): doctrinā Graecia nos superat; Alpes superare;
subigere (bez sibi!); v č. 72. národ sobě podmaniti in potestatem suam redigere; sám se komu podrobiti: se imperio (potestati) alicuius subicere.

269.

vincīre spoutati, do pout (vazby) dáti, svázati (aby neuprchnul): trinis vinctus catenis tractus est;
nectere vnitřním svazkem těsně spojiti: omnes virtutes inter se nexae sunt; sententiae inter se nexae souvislosť myšlénková;
ligāre stuhou spojiti, svázati (aby obě částky pohromadě držely);
religāre manus post tergum ruce vzadu svázati; vulnus obligare ránu obvázati.

270.

violāre z úmyslu (násilně sr. vis) co znectiti, poskvrniti, a tím nedotknutelnosť (sanctitas) předmětu porušiti, zlehčiti: nihil est tam sanctum, quod non violet audacia; caerimonias; existimatio violata ublížení na cti;

laedere schválně neb bezděčně neporušenosť (integritas) čeho porušiti, ublížiti čemu, uraziti: hiems laedit frondes;
offendere bezděčně a neopatrně něčí cit uraziti, pohoršiti koho, raniti ho: animum alicuius; in me aliquid offendistis.

271.

vituperāre (vitium-parare provésti chybu na někom) zle koho tupiti, haněti (kárati koho z chyb vyčítajíc je, aby byl zahanben, proti laudare): ignaviam; slabší jest:
reprehendere (vl. uchopíc zadržeti): vytýkati co, neschvalovati čeho (aby se napomínaný polepšil a měl výstrahu do budoucna, proti probare): delicta, temeritatem.

272.

vīvere žíti, živu býti, život tráviti: vixit ad summam senectutem (dlouho-li?); laute ac splendide vivebat (jak?); vivebant lacte, piscibus (z čeho? o čem?);
esse býti, na živě býti, žíti v jisté době: Homerus fuit temporibus Lycurgi (kdy?); Athenis, Romae, in castris (kde?);
vescī živiti se: carne et lacte;
vidēre dožiti se čeho v. t.

273.

vix sotva, ledva (vzhledem k věci, která téměř místa nemá); klade se jako non: dici vix potest aneb: vix potest dici;
aegrē těžce, stěží (hledíc k osobě, jež co těžce nese): aegre fero těžce nesu, mrzím, rmoutím se nad čím.

274.

vocāre někoho k sobě volati, vyzývati, vybízeti: aliquem ad se;
clāmāre hlasitě volati, křičeti: cum tacent, clamant; sr. clāmor pokřik válečný;
conclāmāre victoriam vítězství provolávati; conclamare ignem křičeti: oheň!
dēclāmāre cvičiti se v řečnění, přednášení;
deklamovati = **prōnūntiāre**; (pohyby, posunky = gestus sing.)

I.

Seznam latinský.

(Číslicemi označena jsou čísla jednotlivých synonym.)

Q.

R.

S.

T.

U.

II.

Seznam český.

N.

O.

P.

R.

Š.

T.

U.

Z.

Opravy:

V č. 34. při auferre čti: vzíti m. uzmouti;

v č. 45. vlož po audire: accipere, cognoscere, certiorem fieri; škrtni pak: comperire a p.;

v č. 55. vlož při fidere po bezpečiti: se;

v č. 102. při fortuna škrtni po los *i* a polož čárku.